

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Sotsioloogia ja sotsiaalsüsteemide instituut

Hannes Rõõs

NÕO REAALGÜMNAASIUMI ÕPILASTE VÄÄRTUSED 2011. AASTA KEVADEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Msc Andu Rämmer

Tartu 2013

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Abstract

This thesis mainly concerns a value study of a high school in southern Estonia. The data was collected by an internet survey ordered by the school's director, and the questionnaire is similar to a study of the student values of Tallinn made in 2007, to which the results can be compared with certain concessions. The questionnaire is similar to previous values studies done in Estonia and it put focus on education, work and activities. The data is quantitative and therefore fit for statistical analysis; however the results cannot be generalized to Estonia as a whole, nor even its high school student population, as the majority of the respondents are of rural origin.

The main hypotheses of the work are following – the students largely follow existential and secular-rational value orientations, as defined by Inglehart and Welzel. The results prove the second hypothesis, but are quite indecisive about the first one. If one has to pick one side, then I would have to say that the students are actually quite keen on self-expression and put high value on well-being. Considering the cultural background and economic structure of Estonia, this is not surprising, however most previous studies, such as World Values Survey, have put us and other post-communist states close to Confucian countries like China and Japan. It is probable that the distance in values between Estonia and other historically protestant northern European countries is getting smaller as the time passes and the Soviet past's importance diminishes.

Sisukord

Abstract.....	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
1 Väärtused sotsioloogia uurimisobjektina	6
1.1 Väärtuse mõiste ning tema ühiskondlik roll	6
1.2 Väärtused ja moderniseerimine	7
1.3 Maailma Väärtusuuring	9
1.4 Schwartzi põhilised inimväärtused	11
1.5 Varasemad väärtusuuringud Eestis.....	14
2 Nõo Realgümnaasiumi õpilaste väärtused – meetoodika ja hüpoteesid.....	17
2.1 Meetoodika ja taust	17
2.2 Valimi kirjeldus	18
2.3 Hüpoteesid	19
3 Uuringu tulemuste analüüs	21
3.1 Õpilaste väärtuste sekulaar-ratsionaalsus ja eneseväljenduslikkus	21
3.2 Sallivus	29
3.3 Õpilaste eeskujud.....	31
4 Arutelu	32
Kokkuvõte	35
Bibliograafia	36
Lisa. Küsimustik.....	38

Sissejuhatus

Eestis läbiviidud sotsioloogilistest uuringutest on mitmed hõlmanud väärtuste temaatikat, ka käesoleva töö fookuse keskmes on just see. Uuritavateks on Nõo Reaalgümnaasiumi õpilased, eelkõige on keskendutud nende tegevus-, haridus- ja tööväärtustele ning sallivusele, kusjuures uuringu rõhuasetused on võrdlemisi sarnased ka 2007. aasta kevade Tallinna koolinoorte väärtusuuringule (Rämmer, 2009). Viimase andmetega on saadud tulemusi ka teatud aspektides võrreldud, andes siiski aru, et nii ajalisel kui ka geograafilisel määral esineb märkimisväärsed erinevusi. Uurimises on paljuski toetutud Mikk Titma poolt algatatud longituuduuringutele, ka on mõjutust saadud Ronald Ingleharti juhitud Maailma Väärtusuuringust (Inglehart & Welzel, 2005) ning Shalom Schwartzi küsimustikul baseeruvast Euroopa Sotsiaaluuringu H-bloki.

Kuigi Ingleharti uurimistulemused paigutavad Eesti selgelt eksistentsiaalsete väärtustega riikide hulka, siis saadud tulemused näitavad, et see ei pruugi nii olla. Eriti tööle esitatud nõuete osas ilmneb eneseväljendusvõimaluste tähtsus õpilaste väärtushinnangute hierarhias, ehkki autor mõnab, et on võimalik, et seda arusaama ei jaga Eesti populatsioon kui tervik. Samas leidis kinnitust hüpotees, mille kohaselt on õpilased sekulaar-ratsionaalsete väärtushinnangutega. Ühtlasi selgus, et sallivus erinevate vähemusgruppide suhtes on kõrgem kui mõned skeptilisema ja alalhoidlikuma maailmavaatega inimesed arvaksid. Ka tuleb välja, et just nagu näitab Euroopa Sotsiaaluuring, on inimestele kõige suureks väärtuseks lähedased inimesed, keda peetakse reeglina peetakse ka suurimaiks eeskujudeks.

Kuna Nõo kooliõpilaste uuringus kasutatud uuring oli väga põhjalik, siis kõiki tunnuseid pole põhjalikult analüüsitud; eelkõige on tähelepanu pööratud neile, mis puudutavad otseselt väärtusi. Kuigi lugeja leiab kindlasti, et mitmed olulised vastastikmõjud ning gruppidevahelised erinevused on jäänud vaatluse alt välja – autor on siinkohal täiesti nõus –, tuleb nentida, et kui kõike huvipakkuvat kajastada, oleks töö muutuks kaugelt liiga mastaapseks.

1 Väärtused sotsioloogia uurimisobjektina

1.1 Väärtuse mõiste ning tema ühiskondlik roll

Väärtuste mõiste on väga lai ning erinevates teadusdistsipliinides ja –paradigmades on teda ka erinevalt avatud. Tänapäeva sotsiaalteaduses on laialdaselt aktsepteerimist leidnud Shalom Schwartzi (1992, lk 1) sotsiaalpsühholoogiline definitsioon, mille kohaselt on väärtused (1) uskumused või mõisted, mis (2) puudutavad käitumise põhilise eesmärgi, (3) on spetsiifiliste situatsioonide suhtes ülemuslikud, (4) suunavad valikuid ning annavad käitumisele ja sündmustele hinnanguid ja (5) on oma suhtelise tähtsuse alusel järjestatud. Hoiakutega võrreldes on nad stabiilsemad ja kirjeldavad enam inimeste suhtumist abstraktsematesse inimegevuse eesmärkidesse (Raudsepp, 2011, lk 10-11).

Väärtuste tähtsust sotsiaalse interaktsiooni ja seeläbi ka inimese bioloogilise eksistentsi tagamisel reeglina kahtluse alla ei seata (Tart, 2008, lk 103). Talcott Parsons sotsiaalsete süsteemide teooria kohaselt on väärtused isiklike ja ühiskondlike huvide ühendajaks, võimaldades inimestel töötada ühiste eesmärkide nimel. Väärtused defineerivad ühelt poolt mida peetakse ja heaks ja halvaks kultuurisiseselt, teisalt võimaldab domineerivate väärtuste uurimine ühiskondi võrrelda (Sömer, 2011, lk 23).

Väärtuste uurimises võib eristada sotsioloogilist ja sotsiaalpsühholoogilist vaatenurka: kui esimese abil võrreldakse erinevaid kultuure nendes domineerivate väärtushinnangute järgi, siis teises pööratakse tähelepanu ühiskonnasisesele heterogeensusele (Tart, 2011). Samas on üksikisiku väärtusorientatsioonid mõistagi mõjutatud oma kultuurilisest ruumist ja oma tegevusega võib indiviid ka ühiskonnas domineerivaid hinnanguid kujundada. Individuaalsed ning kultuurilised väärtused on selgelt omavahel seotud. Samas on ajalugu näidanud, et grupi-statistilise tasandi väärtusstereotüübid on märksa püsivamad kui individuaalsed hinnangud, mille kõikumised üksteist tasakaalustavad ja ühiskondlike keskmisi väga ei muuda (Saarniit, 1998b).

Seega on väärtused nii individuaalse käitumise määramisel kui ka ühiskonna arengu kujunemisel vägagi tähtsad. Ka käesolev töö üritab selgitada uurimise all oleva populatsiooni väärtusalast mitmekesisust, kuid samuti on tal ambitsiooni teha selle vaadeldava grupi kohta ka üldistavaid järeldusi. Inimese elutee kujunemisel on määravaks see, mida ta väärtustab;

riigi kultuurilisest väärtuspildist aimu saamine võimaldab mõista ka tema muid ühiskondlikke omadusi, samuti prognoosida tulevasi arenguid.

1.2 Väärtused ja moderniseerimine

Väärtusi loetakse sotsiaalsete ja poliitiliste muutuste mõtestamisel otsustava tähtsusega nähtusteks (van Deth, 1995, lk 5). Inglehart ja Welzel (2005, lk 1) väidavad, et erinevate ühiskondade valitsevad väärtushinnangud ning nende inimarengu tase ja majandusmodeli olemus käivad käsikäes. Selline arusaam ei ole iseenesest uus, juba sotsioloogia klassikud Karl Marx ja Max Weber mõistsid seoseid kultuuriliste väärtuste ning tootmissüsteemi omaduste vahel. Kui Marx väitis, et sotsiaalmajanduslik areng põhjustab väärtuste teisenemist, pidades tootmissuhteid baasiks ja ideoloogiat pealisehituseks, tuues välja erinevused sealhulgas feodalismi ja kapitalismi vahel (Inglehart & Welzel, 2005, lk 16-17), siis Weber tähtsustas kultuuri – viimane ei olevat mitte majandusmodeli poolt determineeritud, vaid ka teda kujundav faktor, näiteks tõi ta protestantlike eetiliste tõekspidamiste tähtsust kapitalismi väljakujunemisel (Inglehart, 1997, lk 9).

Suure tõenäosusega on tõde kuskil vahepeal; pole põhjust arvata, et üks ideedest või materiaalsetest oludest valitseb täielikult teise, pigem on tegemist teatud tüüpi vastastikmõjuga. Inglehart ja Welzel (2005, lk 67-68) paigutasid nii Marxi kui Weberi moderniseerimisteoreetikute hulka, väites, et mõlemad mõtlejad leidsid, et industrialiseerimine toob kaasa ratsionaalsuse kasvu ning religiooni mõju vähenemise. Inglehart (1997, lk 5) ei tunnustanud ei esimese majanduslikku ega teise kultuurilist determinismi, vaid leidis, et majanduslikud, kultuurilised ja poliitilised muutused käivad käsikäes ning moodustavad koherentse mustri, mis muudab võimalikuks sotsiaalsete muutuste ennustamise. Ka tema kolleeg Welzel (vt järgnev tabel) jõudis sarnastele järeldustele. Küll aga on ühiskondlike arengute ennustamine vägagi keeruline, näiteks Marxi ennustustest enam osutusid ebatäpseteks. Samas on võimalik tuua välja teatud moderniseerimise trajektoori põhielemendid (Inglehart, 1997, lk 7).

Inglehart ja Welzel (2005, lk 134) väitsid, et inimareng koosneb muutustest majanduslikus kultuurilises ja poliitilises sfääris, kusjuures eksistentsiaalse turvatunde saavutamisele järgneb eneseväljenduslike väärtuste tähtsuse suurenemine, millele omakorda järgneb nõudlus demokraatlike institutsioonide järele. Ilmneb, et kõige primaarsemaks moderniseerimist

iseloomustavaks omaduseks on inimeste isikliku autonoomia suurendamine, eneseväljendusvõimaluste laiendamine. Ühiskond muutub järjest enam inimestekeskseks, propageerides emantsipatsiooni mitmetel rinnetel. Majanduskasv, hariduse ja informatsiooni parem kättesaadavus ja suhtlusvormide laienemine suurendavad inimeste materiaalseid, sotsiaalseid ja kognitiivseid ressursse ja muudavad neid igakülgset enam iseseisvaks. Materiaalse kindlustatuse olemasolu paneb inimesi enam väärtustama eneseteostust, distsipliini asemel on saamas märksa tähtsamaks individuaalne vabadus, grupikonformsuse asemel mitmekesisus ja riigiautoriteedi asemel autonoomia. Nõutakse üha enam tõelist demokraatiat, mis põhineb inimeste osalusel ja nende valikuvõimaluste maksimeerimisel (Inglehart & Welzel, 2005, lk 2-3).

Tabel 1. Inimarengu protsess

	Inimareng		
	Sotsiaalmajanduslik dimensioon	Kultuuriline dimensioon	Institutsionaalne dimensioon
Inimarengut edendavad protsessid	Moderniseerimine	Muutused väärtus- orientatsioonides	Demokratiseerimine
Inimarengu komponendid	Sotsiaalmajanduslik areng	Eneseväljenduslike väärtuste levik	Kodanikuõigused ning poliitilised vabadused
Panus inim- arengusse	Suurendada inimeste <i>võimet</i> käituda vastavalt valikutele	Suurendada inimeste <i>prioriteeti</i> käituda vastavalt valikutele	Suurendada inimeste <i>õigust</i> käituda vastavalt valikutele
Keskne teema	Inimlike valikute laienemine, järjest humanistlikum ühiskond		

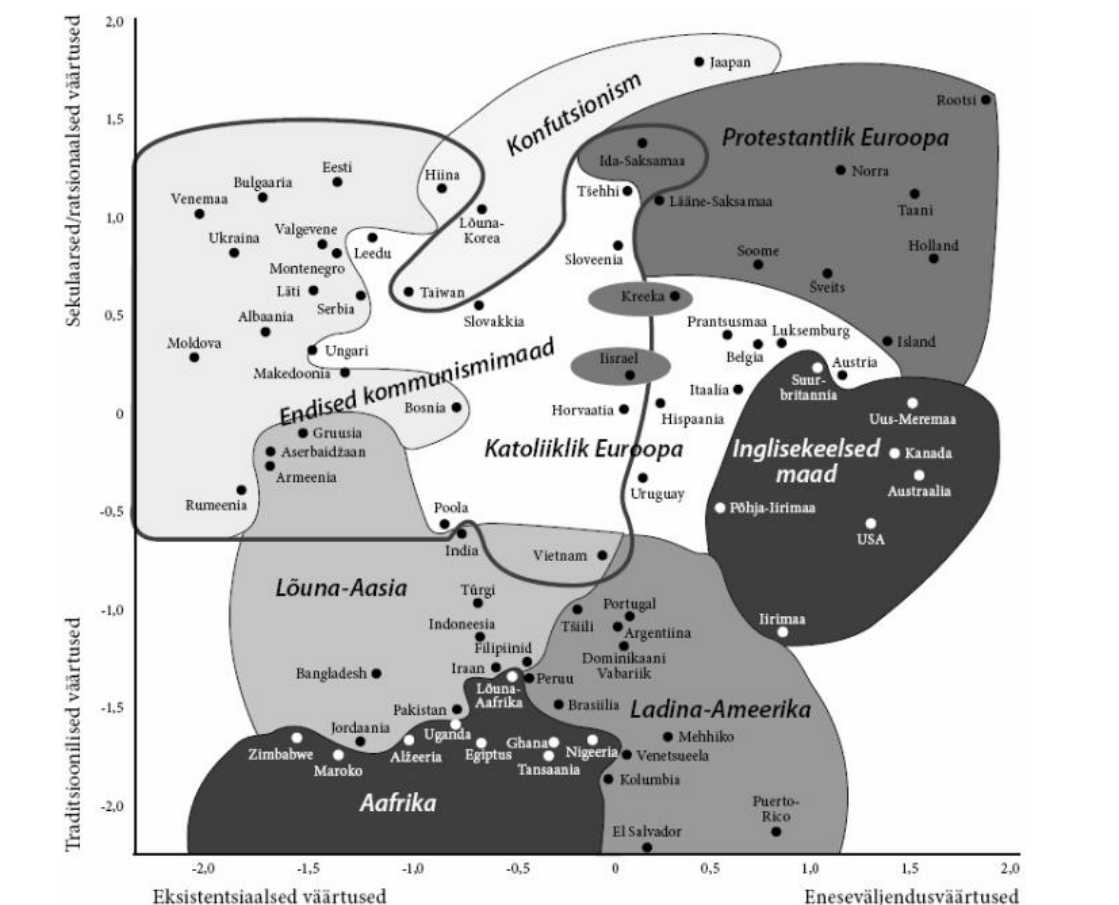
Allikas: Inglehart ja Welzel (2005, lk 3); põhineb Welzel (2002:46) andmetel

Traditsiooniliste väärtuste asemel hakkavad domineerima sekulaar-ratsionaalsed enamasti koos industrialiseerimisega, samas ellujäämisväärtused asenduvad eneseväljenduslike väärtustega alles postindustriaalsesse faasi jõudes (Inglehart & Welzel, 2005, lk 4-5). Seega võib väita, et arengud väärtussüsteemis pole just alati lineaarsed, erinevates kultuurides toimuvad nad erineva tempoga ning rõhutavad erinevaid aspekte. Samuti võib väärtusorientatsioonide muutumine olla ajuti moderniseerimisteooriale vastassuunaline – näiteks pärast Nõukogude Liidu lagunemist muutusid postkommunistlikes maades väärtushinnangud märksa enam eksistentsiaalsemateks ning materialistlikumateks, inimautonoomia ja valikute väärtustamises suurenes mahajäämus eesrindlikematest maadest. Samuti on näiteks majanduslikult väga arenenud Ida-Aasia riigid töö, perekonna ja tolerantsi küsimustes märksa traditsioonilisemad ja konservatiivsemad kui nende ühiskonna

arengutaseme järgi võiks puhtteoreetiliselt prognoosida (Bomhoff & Gu, 2012). Et taolistest arengutest paremat pilti saada, on viimastel aastakümnetel läbi viidud mitmeid sotsioloogilisi väärtusuuringuid, mida on viimastel aastakümnetel mitmeid läbi viidud.

1.3 Maailma Väärtusuuring

Ingleharti väärtussotsioloogiasse ei piirdu ainult teoreetiliste interpretatsioonidega, eelkõige on ta akadeemilises maailmas tuntud oma empiirilise Maailma Väärtusuuringu (*World Values Survey*) projektiga. See on üks laiahaardelisemaid ülemaailmseid sotsioloogilisi uuringuid, mida viiakse regulaarselt läbi ja millest saadud andmeid on laialt kasutavad. Selle tulemusi on võimalik lakooniliselt, aga tõhusalt kokku maailma väärtuste kaardi abil. Viimasele on paigutatud riigid vastavalt nendes valitsevate väärtustele, kusjuures kultuuriliselt ja geograafiliselt lähedased riigid reeglina üksteisest eriti kaugel ei asetse.

Joonis 1. World Values Survey tulemused piirkondade, kultuuride ja religioonide kaupa
Allikas: Heidmets (2007); põhineb Inglehart-Welzel (2005) andmetel

Inglehart ja Weizel kasutavad kahedimensioonilist lähenemist, millest esimesel on aluseks telg traditsioonilisus – sekulaar-ratsionaalsus, teisel eksistentsiaalsus – eneseväljendus.

Enamik tunnustest põhinevad skaaladel, millede riikide kogukeskmisi võrreldakse. Selgus, et ainuüksi kümne tunnuse kohta andmeid kogudes on võimalik positsioneerida riik maailma väärtuskaardile.

Tabel 2. Väärtusdimensioonid Ingleharti järgi

Traditsioonilised väärtused (sekulaar-ratsionaalsed väärtused vastupidised)	Eksistentsiaalsed väärtused (enese-väljenduslikud väärtused vastupidised)
<ul style="list-style-type: none"> • Jumalal on elus mängida väga suur roll; • Lastele kuuletumise ja religiooni õpetamine on tähtsam kui iseseisvuse ; • Abort pole kunagi õigustatav; • Rahvuslik uhkus on tähtis; • Autoriteeti tuleb austada. 	<ul style="list-style-type: none"> • Majanduslik ja füüsiline kindlustatus on tähtsam kui enese-väljendusvõimalus ja elukvaliteet; • Homoseksuaalsus pole kunagi õigustatav; • Petitsioonidele pole mõistlik alla kirjutada; • Inimeste usaldamisel tuleb olla väga ettevaatlik; • Vastaja ei loe end õnnelikuks.

Allikas: Inglehart-Weizel (2005, lk 49)

Maailma väärtuste kaarti uurides paistab silma, et Eesti paigutub teiste postkommunistlike Ida-Euroopa riikidega sarnaselt sekulaar-ratsionaalsete ning eksistentsiaalsete väärtus-orientatsioonidega maade hulka, kusjuures lisaks teiste postkommunistlike maade on meile võrdlemisi lähedased ka konfutsianistliku kultuuriga Hiina, Korea ja Jaapan. Samuti ilmneb, et sekulaar-ratsionaalsuse osas asetseme me koos Rootsi ja Saksamaaga niiöelda „avangardis“, kõige autonoomsemate riikide hulgas, kuid samas oleme eneseväljenduslike väärtuste tähtsustamise osas võrdlemisi mõõdukad, et mitte öelda konservatiivsed. See tähendab, et keskmine eestlane on küll võrdlemisi autonoomne, kuid samas ei väärtusta ta eriti kõrgelt individuaalsust ja mitmekesisust, samuti ei ole ta eriti aktiivne poliitilises elus. Kokkuvõtlikult väärtustavad eestlased küll vabadust, kuid ei taha võtta eriti vastutust; selline olukord on võrdlemisi tasakaalust väljas. Ühtlasi loevad uuringud eestlasi võrdlemisi õnnetuteks, mis veelgi kinnitab meie kuulumist eksistentsiaalsete väärtushinnangutega riikide hulka (Heidmets, 2007, lk 113-115).

Selline väärtusorientatsioonide kombinatsioon, mis eksisteerib Eestis ja meile sarnase ajalooga riikides, iseloomustab reeglina maid, mis on läbinud küll industrialiseerimisfaasi, aga pole oma arengus jõudnud veel postindustriaalsesse ühiskonda. Industriaalmaade kõige tähtsam majandussektor on tööstus, postindustriaalsetes riikides domineerib aga teenindus-

sfäär. Andmeid analüüsides tuleb selgelt välja, et mida suurem osa riigi tööjõust leiab rakendust teenindussfääris, seda levinumad on eneseväljenduslikud väärtused (Inglehart & Welzel, 2005, lk 58). Inglehart põhjendas seda fenomeni järgnevalt – kuigi pea kõik inimesed väärtustavad vabadust ja autonoomiat, kuid nende prioriteete mõjutavad sotsiaal-majanduslikud olud, kusjuures suurimat väärtust omavad kõige pakilisemate vajaduste rahuldamine. Viimased olid suuresti materiaalsel laadi, samas kui viimased vajadused saavad rahuldatud, hakatakse enam väärtustama postmaterialistlikke sihte. See on kooskõlas Maslow' inimvajaduste hierarhiaga (Inglehart & Welzel, 2005, lk 97-98).

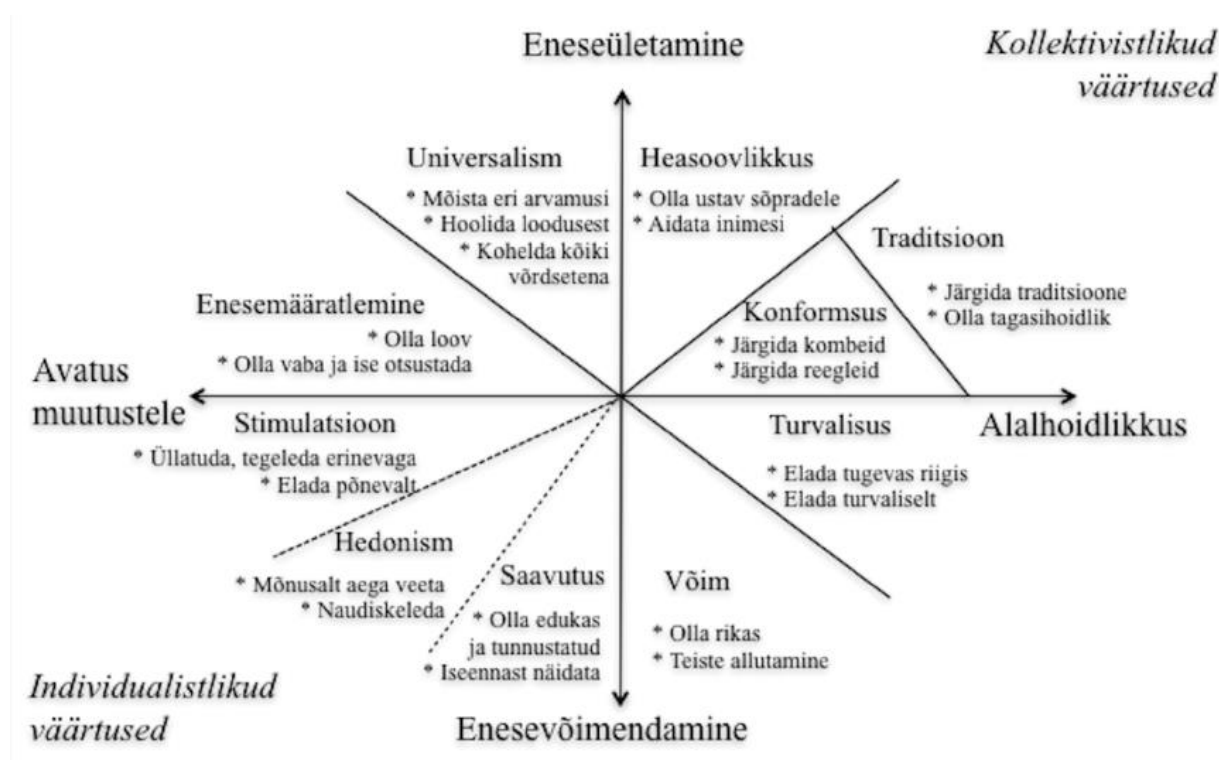
1.4 Schwartzi põhilised inimväärtused

Ka Shalom Schwartz oli arvamisel, et väärtuste puhul on tähtis eelkõige nende asukoht hierarhias. Samuti rõhutas ta väärtuste olemasolu eksistentsiaalsel tähtsust inimkonnale, nimelt teevad viimased võimalikuks sotsiaalse interaktsiooni ja koostöö. Väärtusi jagas ta kümnesse liiki:

1. **enesemääratlemine**, sealhulgas iseseisev mõtlemine, valikuvõime, autonoomsus, soov olla loov ja sõltumatu;
2. **stimulatsioon**, proovida uusi asju ja kogeda seiklusi, reageerida elu väljakutsetele ja muutustele, säilitada positiivne ellusuhtumine;
3. **hedonism**, leida elust naudinguid, meelelist rahuldust;
4. **saavutus**, olla edukas vastavalt sotsiaalsetele standarditele ning tagada selle edu avalikkus;
5. **võim**, omada kõrget sotsiaalset staatust, domineerida teiste inimeste ning ressursside üle, tingitud sotsiaalse elu korraldamise ja ühiskonnaliikmete motiveerimise ja allutamise vajadusest;
6. **turvalisus**, elada stabiilses ja harmoonilises ühiskonnas, jaguneb isiklikuks (nt madal kuritegevus) ja ühiskondlikuks turvatundeks (nt tõhus riigikaitse);
7. **mugandumus**, mitte sattuda ühiskondlike normidega vastuollu, et tagada käitumismallide ennustatavus ja rühmasidusus, sisaldab ka enesepiiranguid suhtluses lähedastega;
8. **traditsioon**, kultuuriliste ja religioossete kommete järgimine ning neile pühendumine, jagatud kogemuse rituaaliseerimine;
9. **heasoovlikkus**, teiste ühiskonnaliikmete heaolu parandamine, vabatahtlik ja omakasu-püüdmatu tegevus eesmärgiga olla tagada ühelt poolt sotsiaalne kontakt ja teisalt ühiskondlik tasakaal;
10. **kõikehaaravus**, kõigi inimeste ja kultuuride mõistmine ning austamine, inimkonna ja looduse hea käekäigu tagamine.

Allikas: Tart (2008, lk 103-104).

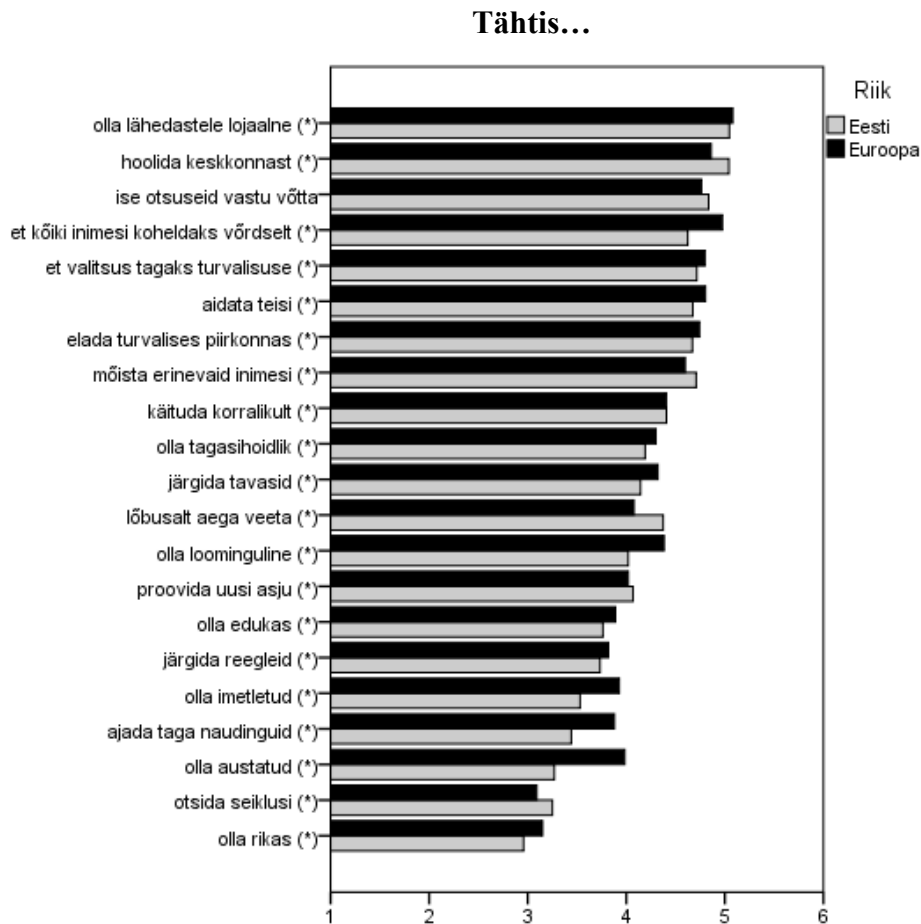
On selge, et kõiki eelpoolnimetatud väärtusi ei ole võimalik samaaegselt võrdse intensiivsusega tähtsustada; inimesed peavad võtma vastu raskeid otsuseid ja tegema keerulisi valikuid. Kui väärtused satuvad teatud situatsioonis omavahel konflikti, peavad inimesed otsustama, et milliseid neist nad tähtsustavad enam. Näiteks satub saavutuste väärtustamine tihti konflikti heategevusega, kuna isiklikku edukust taga ajades ei jää tihti aega teiste abistamiseks. Samuti ei ühildu omavahel eriti hästi soov proovida uusi asju ning järgida traditsioone. See, millisesse tähtsuse järjekorda inimesed väärtusi panevad, determineeribki nende väärtusorientatsioonide struktuuri. Väärtuste omavahelised seoseid ning dimensioone iseloomustab Schwartzi ringmudel.

Joonis 2. Schwartzi ringmudel (Lilleoja, 2010, lk 18)

Sarnaselt Ingleharti väärtuskaardile on ka Schwartzi ringmudel kahedimensiooniline. Esimeseks teljeks on eneseületamine vs enesevõimendamine (ka on tõlgitud seda kui eneseupitamist), millest esimene seisneb eelkõige altruistlikus kõikehaaravuses ja heasoovlikkuses, teine aga võim ja saavutustes; teine telg seisneb avatuses muutustele või nende vastuseismises (alalhoidlikkuses), seal vastandub stimulatsiooni- ja enesemääratlemistahe harjumuspärasele turvalisusele, mugavusele ja traditsioonile (Tart, Alusväärtused Eestis - lõimumise ressurss?, 2008, lk 104-105).

Nendel kümnel väärtusel põhineb ka Schwartzi portreeväärtusküsimustik (PVQ), milles peavad inimesed hindama kuivõrd on teatud väärtusi tähtsustav inimene on temaga sarnane. See 21 tunnusest koosnev inimeste põhiväärtusi mõõtev küsimustik moodustab traditsiooniliselt Euroopa Sotsiaaluuringu H-bloki.

Skaala: 1 – pole üldse minu moodi ... 6 – väga minu moodi. M-W testi usaldusvahemik 95%, $p < 0,05$
 (*) – Mann-Whitney test kinnitab erinevatesse populatsioonidesse kuulumist. Andmed on kaalutud.

Joonis 3. Väärtushierarhiad Eestis ning Euroopas
 Allikas: Euroopa Sotsiaaluuring (2010).

Uurides joonist, võib väita, et Eesti ja Euroopa inimeste väärtushierarhiad on suures plaanis sarnased, samas on teatud aspektides ka märkimisväärsed erinevusi. Näiteks vajab keskmine europlane märksa austatust kui eestlane, samuti on neile tähtsam, et kõiki inimesi koheldaks võrdselt. Paradoksaalselt tähtsustavad eestlased eurooplastest enam lõbusat ajaviitmist, kuid naudingud on viimastele olulisemad. Mõlemas populatsioonis on vähetähtsad materiaalsed väärtused ja isiklik edu, samas altruistlikud väärtused nagu lojaalsus lähedastele, loodushoid ning teiste aitamine on hinnas. See on teataval määral vastuolus Ingleharti ja Weizeli leidudele, mille kohaselt pole Eesti veel postmaterialistlikuks riigiks saanud.

1.5 Varasemad väärtusuuringud Eestis

Kuigi iseseisvaid väärtusuuringuid on Eestis läbi viidud mitmeid (vt nt , pöoran siinkohal suuremat tähelepanu neile, mille küsimustik Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste uuringuga paljuski kattub ning mille sihtrühmaks on samuti olnud just keskkooliastme õpilased.

Eesti NSV-s läbiviidud sotsioloogilistest uuringutest tähtsamaiks saab pidada professor Mikk Titma poolt algatatud longituuduurimusi, millele pandi alus juba kuuekümnendatel (Saarniit, 2000, lk 217). Kenkmann (1998, lk 22) väitis, et longituudmeetodi strateegia on samade indiviidide küsitlemise erinevatel eluperioodidel eesmärgiga analüüsida sotsiaalse keskkonna mõju. Aastal 1983. viidi projekti „Põlvkonna eluteed“ raames läbi üldhariduskeskkoolide, kutsekeskkoolide ning keskeriõppeasutuste lõpetajaid hõlmav longituuduurimus, mille stratifitseeritud juhuvalimi moodustasid umbes 3400 õppurit (Saar, 2000, lk 182). Sarnase metodoloogiaga olid ka üheksakümnendatel läbiviidud uurimused „Eesti koolinoor 1992“ ning „Eesti koolinoor 1996-98“ (Saarniit, 2000, lk 217).

Nende uuringute ülesehitus oli nii Ingleharti kui Schwartzi omadest mõnevõrra erinev, pöörates eelkõige rõhku haridus- ja tööväärtustele, kusjuures kontekstiks pole mitte ühiskonna kui terviku eesmärgid, vaid saadavad isiklikud hüved (Saarniit, 1998a, lk 182). Näiteks tööorientatsioonide mõõtmiseks paluti respondendil hinnata 16 tööväärtuste tähtsust (Saarniit, 1998b, lk 156), tunnused puudutasid nii töö olemust kui temaga kaasnevaid sotsiaalseid hüvesid.

Eesti noorte väärtushinnangud olid kuni kaheksakümnendate lõpuni võrdlemisi stabiilsed ning nõukogude võimu poolt soovitatava suuresti kooskõlas, täpsemalt seisnesid nad eelkõige üldkultuurialases enesetäiendamises ning eneseväljenduse tähtsustamises. Samuti olid olulised altruistlikud väärtused – teiste aitamine, olemine ühiskonnale kasulik –, samas prestiiži ning karjääritegemist väärtustati võrdlemisi vähe. Selliste väärtusorientatsioonide valitsemisele aitas kaasa ka nõukogude võim, kuna materiaalsete ressursside kättesaadavus oli sel perioodil võrdlemisi piiratud samas hariduse kättesaadavus oli suhteliselt hea (Rämmer, 2009, lk 85).

Alates kaheksakümnendatest hakkasid Eesti noorte väärtused aga kiiresti pragmatiseeruma ning individualiseeruma, st tähtsamaks muutusid teiste seas materiaalne heaolu ja ühiskondlik staatus, kusjuures samaaegselt vähenes altruistlike ja sotsiaalsete väärtuste olulisus. Pärast

taasiseseisvumist see trend ainult süvenes, mis tähendas, et Eesti väärtushinnangud liikusid vastupidises suunas võrreldes lääneriikide ja enamuse muu maailmaga. Ingleharti terminoloogiat muutusid väärtused (pseodu)postmaterialistikest taas materialistlikeks; eneseväljenduslikkuse asemel ellujäämist tähtsustavaks. Samuti suurenes sooline lõhe: kui kaheksakümnendatel olid mõlemast soost inimeste tööväärtused võrdlemisi sarnased, siis üheksakümnendate keskel tähtsustasid naised meestest märksa enam töö eneseväljenduslikke aspekte. Taolised trendid olid sarnased ka teistes postkommunistlikes Ida-Euroopa riikides (Rämmer, 2009, lk 85-88).

Laulva revolutsiooni ajal sündinud ning taasiseseisvunud Eestis üles kasvanud õpilasi hõlmas 2007. aastal läbiviidud Tallinna koolinoorte väärtusuuring. Vastavalt pealinna demograafilisele pildile oli küsitlus kakskeelne, see viidi läbi enam kui kahekümnes koolis, vastajateks olid põhikoolide, keskkoolide ja kutsekoolide lõpetajad. Vaatluse all olid tegevus-, haridus- ja tööväärtused, tulemusi rahvuse või soo kaupa. Enamus küsimustest põhinesid skaaladel, millede tulemuste keskmisi võrreldi ning seati tähtsuse järjekorda (Rämmer, 2009, lk 89-107).

Tegevuste osas tähtsustati enim õppimist ja perekonna ning lähedastega suhtlemist. Viimatinimetatu on kooskõlas Euroopa Sotsiaaluuringu andmetega, mille kohaselt on eestlastele kõige suuremaks väärtuseks oma lähedastele lojaalne olemine. Samuti tähtsustati kõrgelt tööd, hobisid, reisimist. Vähem oluliseks peeti pidutsemist, usukommite järgimist ning „hängimist ja tšillimist“. Meessoost vastajatele oli tähtsam ettevõtlus ja töö, naistele aga hariduse ja kultuuriga seotud väärtused; eestlastele õppimine ja sport, venelastele töö ja reisimine. Võrreldes nõukogude perioodiga ning üheksakümnendatega on tähtsamaks saanud harrastustega tegelemine, vähemoluliseks aga raamatute lugemine ning ühiskondlik aktiivsus. (Rämmer, 2009, lk 90-93).

Haridusväärtuste osas tähtsustatakse eelkõige tööks ettevalmistamist, seejärel materiaalse kindlustatuse pakkumist. Etniliste erinevustena võib välja tuua eestlaste suuremat eneseväljenduslike väärtuste tähtsustamist, kusjuures venelased panid enam rõhku heaks spetsialistiks saamisele, samuti ühiskondlikule positsioonile, ka tulevikus poliitiku olemise võimaldamisele. Seega võib väita, et venelaste väärtusorientatsioonid haridusküsimustes on ehk mõnevõrra materialistlikumad. Samuti väärtustavad gümnaasiumiõpilased kutsekoolis käivatest noortest enam eneseväljenduslikke väärtusi, viimased on enam pragmaatilised.

Ajalises plaanis on elus kergema läbilöömise ning materiaalse kindlustatuse tähtsus samuti kasvanud. Ka tööväärtuste analüüs kinnitab, et väärtused on muutnud materialistlikumaks. Selle põhjuseks võib olla ka tööturu suurem volatiilsus; kui nõukogude perioodil oli töökoht kõigile sisuliselt garanteeritud, siis praegusel ajal on risk jääda töötuks võrdlemisi suur (Rämmer, 2009, lk 95-105). Seda arvamust võib veelgi suurendanud olla suur majanduskriis, mille hilises faasis läbiviidud Nõo Realgümnaasiumi õpilaste väärtusuuringu andmed seda küsimust puudutavad.

2 Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste väärtused – metoodika ja hüpoteesid

2.1 Metoodika ja taust

Bakalaureusetöö andmed pärinevad uuringust, mille viis autor läbi 2011. aasta kevadel oma juhendaja Andu Rämmeri kutsel ning Nõo Reaalgümnaasiumi Jaanus Järveoja tellimusel. Seal kasutatakse kvantitatiivset lähenemist, andmed koguti kasutades internetiküsitlust eFormulari (www.eformular.ee) keskkonnas. Küsimustele vastas sisuliselt kogu Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaskond 2011. aasta kevadel kuna kool selle tarbeks leidis aega arvutiõpetuse tundides. Küsimusi oli kokku 177 ning vastanuid 218.

Küsimustiku koostas juhendaja Andu Rämmer ning paljud selle blokid on sarnased või identsed varasemate keskkoolilõpetajate küsitlustega. Küsimustiku üldine struktuur on järgmine: (1) üldandmed; (2) õppeedukus; (3) tegevusväärtused; (4) organisatsiooniline kuuluvus; (5) haridusväärtused; (6) tööväärtused; (7) sallivus; (8) sotsiaalsed võrgustikud; (9) eeskujud; (10) arvutikasutus; (11) õpetamise taseme hinnang; (12) kodused suhted. Täies mahus on küsimustik esitatud lisas. Kuna bakalaureusetöö maht on piiratud, siis kõiki küsimustikus olevaid blokkide tulemusi pole töö põhiosas süvitsi analüüsitud, eelkõige on vaatluse alt välja jäänud väärtustega mitteseotud tunnused. Andmeanalüüsiks kasutasin statistikapaketti SPSS 20.0, tabelite ja jooniste koostamisel kasutasin ka programmi MS Excel 2010, bakalaureusetöö kirjutamiseks oli kasutusel MS Word 2010.

Kui Tallinna koolinoorte väärtusuuring leidis aset vahetult enne suurt majanduskriisi, siis Nõo Reaalgümnaasiumi õpilased vastasid küsimustikule pärast trendi taas positiivseks pöördumist. Kuigi käesoleva uuringu valim ei ole esinduslik ega terve vabariigi õpilaste peale ülekantav, on siiski huvitav jälgida, kas varasemate tulemustega võrreldes esineb märkimisväärsed erinevusi. Reeglina käivad kitsad majanduslikud olud eksistentsiaalsete väärtustega; saab näha, kas ka seekord. Tallinna koolinoorte uuringu tulemustega võrdluse tegemise teeb huvitavaks ka asjaolu, et tegemist on geograafilises plaanis võrdlemisi iseseisvate valimitega, kuna Nõo Reaalgümnaasiumis on pealinnast õpilasi minimaalselt. Mõlemat uurimust koos vaadates on geograafiline katvus aga võrdlemisi suur, küll aga tuleb arvestada ajalist nihet ning asjaolu, et Nõo õpilasi pole võimalik vaadelda kui juhuvalimit Eesti mittetallinlastest keskkoolilastest, kuna sealne õppeedukus on riigi keskmisest oluliselt kõrgem. Kuigi pole

võimalik nende kahe uurimuse tulemusi otseselt võrrelda, võib neid pidada siiski üksteist täiendavateks uuringuteks.

2.2 Valimi kirjeldus

Vastanute seas oli suguline jaotumine võrdne, 109 tüdrukut ja poissi. Taoline jaotumine on analüüsi mõttes hea, kuna see tähendab, et vastustes kumbki sugupool ei domineeri, on tasakaal. Enamik (118 ehk 53,9%) vastanutest lõpetas põhikooli maal, 66 õpilast (30,1%) väikelinnas, 24 (11%) keskmise suurusega linnas (Pärnus, Narvas, Kohtla-Järvel jne), 7 (3,2%) Tartus ja 4 (1,8%) Tallinnas. Taoline tulemus pole üllatav, arvestades asjaolu, et Tallinnas ja Tartus on mitmeid teisi tugevaid koole ja et Nõo Reaalgümnaasium on tuntud oma atraktiivsuse poolest tugevate maakoolide õpilaste silmis.

81 (37%) õpilastest õppis küsitluse läbiviimise ajal 10. klassis, 70 (32%) 11. klassis ja 66 (30,1%) 12. klassis. Selgub, et kümnendasse klassi astub tuntavalt enam õpilasi kui kaheteistkümnendat klassi lõpetab, aga üks taoline kadu ole tavapärane peaaegu kõikides koolides. 55,3% ehk 121 õpilasel oli ka põhikooli lõpus paralleelklasse, samas 69 õpilasel (31,5%) oli siis väike klass, 29 (13,2%) suur klass ilma paralleelideta. Arvestades asjaolu, et enamik õpilasi on pärit maakoolidest, pole see tulemus üllatav.

Enamike õpilaste (111 ehk 50,7%) õpilaste keskmine hinne jäi 4,51 ja 4,99 vahele; 22,4 protsendil ehk 49 õpilasel oli see 5; 21,5 protsendil ehk 47 õpilasel 4,01-4,50; seitsmel (3,2%) 3,51-4, alla selle olevat keskmist hinnet ei märkinud keegi, viis õpilast (2,3%) jätsid sellele küsimusele vastamata. Nõo Reaalgümnaasiumi astunud õpilaste eelmistes koolides saadud tulemused on selgelt üle keskmise, mis iseenesest pole eriti üllatav, arvestades tõsiasja, et ka selle kooli lõpetajate riigieksamite tulemused on enamasti väga tugevad.

Oma pere peetakse pigem jõukaks (43,1% valis vanematekodu ainelise olukorra kirjeldamiseks just selle variandi, võimaluse „küllalt jõukas“ valis 17,9% õpilastest); 45% õpilaste emadest ja 27,5% isadest on kõrgharidusega, umbes viiendik õpilastest on pärit nii Tartu- kui Valgamaalt, kümnendik Järvamaalt ning ülejäänud mujalt Eestist, kusjuures Tallinnast ja Harjumaalt on kokku vaid 3,7% õpilastest. See kõik kinnitab juba eelpoolmainitud tõsiasja, et Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaskond on suuresti üles kasvanud maakohtades ja väikelinnades. Sellest hoolimata on võimalik omavahel võrrelda maakohtades ja linnades üleskasvanud õpilasi.

2.3 Hüpoteesid

Arvestades teoreetilist raamistikku ning eelnevaid empiirilisi uuringuid, olen Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste väärtushinnangute kohta koostanud järgnevad hüpoteesid.

Hüpotees 1. *Õpilaste seas domineerivad eksistentsiaalsed väärtused eneserealiseerimisväärtuste üle.*

Lühidalt tähendab see seda, et õpilastele on näiteks töö juures tähtsam eelkõige sellega kaasnev kompensatsioon, kindlustatus töötuse vastu, ametialase tõusu võimalused jne kui näiteks viimase kasulikkus ühiskonnale ja inimestele ning võimalust ennast läbi produktiivse tegevuse realiseerida. Ingleharti-Weizeli väärtuskaardil asetseb Eesti eksistentsiaalsete riikide hulgas.

Hüpotees 2. *Õpilaste seas valitsevad sekulaar-ratsionaalsed väärtused traditsiooniliste üle.*

Nagu eelnevalt ka mainitud, iseloomustavad sekulaar-ratsionaalseid väärtusi eelkõige isikliku autonoomia ja mitmekesisuse oluliseks pidamine, traditsioonilisi aga religiooni, rahvustunnetuse, perekonna ja autoriteedile allumise tähtsustamine. Maailma Väärtusuuringu tulemuste kohaselt on Eesti koos teiste ajalooliselt protestantlike Põhja- ja Lääne Euroopa riikidega üks sekulaar-ratsionaalsemaid maid.

Hüpotees 3. *Õpilased peavad hariduse eesmärgiks eelkõige tööeluks ettevalmistamist*

Seda annavad alust arvata eelnevad Eestis läbi viidud eelnevad väärtusuuringud, mille kohaselt on alates eelmise sajandi kaheksakümnendatest õpilaste väärtushinnangud jõudsalt individualiseerinud ja pragmatiseerunud.

Hüpotees 4. *Õpilaste tolerantsus muust rahvustest ning teistest riikides pärit isikute suhtes on võrdlemisi madal*

Eesti on konservatiivse immigratsioonipoliitikaga maa, ühtlasi peab rahvas sellise liini hoidmist reeglina õigeks. Kuna võõrast päritolu inimesi keskmine eestlane meie maale väga juurde ei soovi, siis pole ka alust arvata, et neid eriti sallitakse.

Hüpotees 5. *Linnadest pärit õpilased on maapäritolu õpilastest sallivamad*

Kuna linnades on rahvastiku tihedus oluliselt kõrgem kui maapiirkondades, siis võib eeldada, et sealsed elanikud puutuvad oma elu jooksul kokku ka enamate inimestega teistest riikidest ja vähemusgruppidest. Seetõttu ehk ei suutu nad neisse kui võõrastesse ja ohtlikesse gruppidest ning seega ei suutu ka neisse tõrjuvalt.

Hüpotees 6. *Naisõpilased tähtsustavad enam töö- ja pereelu ühitamise võimalikkust*

Kuna juba puhtalt bioloogilistest iseärasustest lähtuvalt nõuab järglaste saamine naissoost isikutelt oluliselt suuremat panust, siis on tõenäoline, et ka nemad tähtsustavad meestest enam võimalikkust tööelust organiseerida selliselt, et perekonna vajadused saaksid samaaegselt rahuldatud.

Hüpotees 7. *Õpilaste suurimateks eeskujudeks on neile lähedased inimesed*

Schwartzi portreeväärtusküsimustikul põhineva Euroopa Sotsiaaluuringu andmetel on eestlaste jaoks kõige tähtsaim väärtus olla oma lähedastele inimestele lojaalne. Sellest lähtuvalt on alust arvata, et need inimesed on Nõo Realgümnaasiumi õpilastele ka suuremateks eeskujudeks kui näiteks prominentsed kultuuritegelased või edukad ettevõtjad jne.

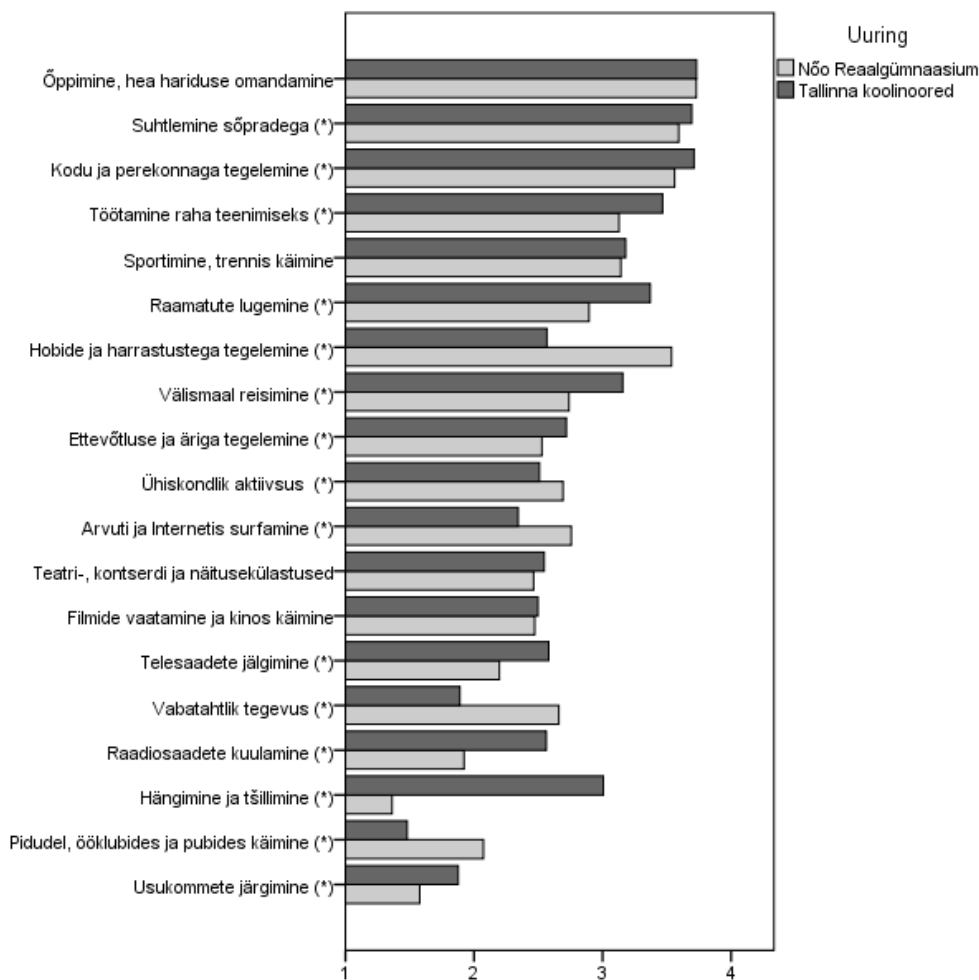
3 Uuringu tulemuste analüüs

3.1 Õpilaste väärtuste sekulaar-ratsionaalsus ja eneseväljenduslikkus

Esmalt vaatleme, kus asetsevad õpilased Ingleharti ja Welzeli väärtusstruktuuris, selleks uurime, milliseid tegevusi nad väärtustavad, mida nad peavad hariduse eesmärkideks ja mis nõudeid nad tööle seavad.

Tegevusväärtused

Üks blokk nii Nõo Realgümnaasiumi kui ka Tallinna koolinoorte väärtusuuringu küsimustikust puudutas tegevusi, mille tähtsusele oma elus tuli õpilastel oma hinnang anda.

Skaala: 1 – tähtsusetu ... 4 – väga tähtis. M-W testi usaldusvahemik 95%, $p < 0,05$

(*) – Mann-Whitney test kinnitab erinevatesse populatsioonidesse kuulumist

Joonis 3. Tegevusväärtused Nõos ja Tallinnas

Selgub, et mõlemas uuringus osalenud õpilased väärtustavad enim oma formaalset põhitegevust – õppimist, seejärel sõprade ja perekonnaga suhtlemist ja nendega aega viitmist. Nõo Reaalgümnaasiumi õpilased väärtustavad pealinlastest enim hobisid ja harrastusi, samas viimased jällegi lugemist, reisimist ning raadiosaadete kuulamist. Usukommete järgmist väärtustavad mõlemad grupid vähe, samas Tallinnas on see näitaja natuke kõrgem. Suure tõenäosusega on see nii pealinna rahvastikust märkimisväärse osa moodustava vene vähemuse tõttu, keda reeglina peetakse religioossemaks grupiks kui eestlasi. Ühtlasi kinnitab usukommete järgimise madal tähtsus kinnitab ka teist püstitatud hüpoteesi, mille kohaselt domineerivad sekulaar-ratsionaalsed väärtused traditsiooniliste üle. Samas kinnitab kodu ja perekonnaga tegelemise kõrge tähtsus õpilaste elus, et teatud traditsiooniliseks peetud nähtusi nad siiski väärtustavad.

Huvitav on näha, et juba sedavõrd paljud peavad oluliseks töötamist raha teenimiseks, samas vastustest ei selgu, kas selle tegevusega tegeletakse aktiivselt juba praegu või peetakse seda oluliseks ajarakenduseks tulevikus. Samas arvestades, et suure osa õpilaste ajast võtab ära õppetöö, võib eeldada, et tähtsam on teine variant, töö kui põhitegevus pärast hariduse omandamist.

Võib eeldada, et esineb seos teatud tegevuste väärtustamise ning õppe edukuse vahel. See seos sai viie tegevuse puhul ka kinnitust, Nõo Reaalgümnaasiumi õpilasi iseloomustavad tulemused on koondatud järgnevasse tabelisse.

Tabel 2. Seos õppe edukuse ning väärtustatud tegevuste vahel

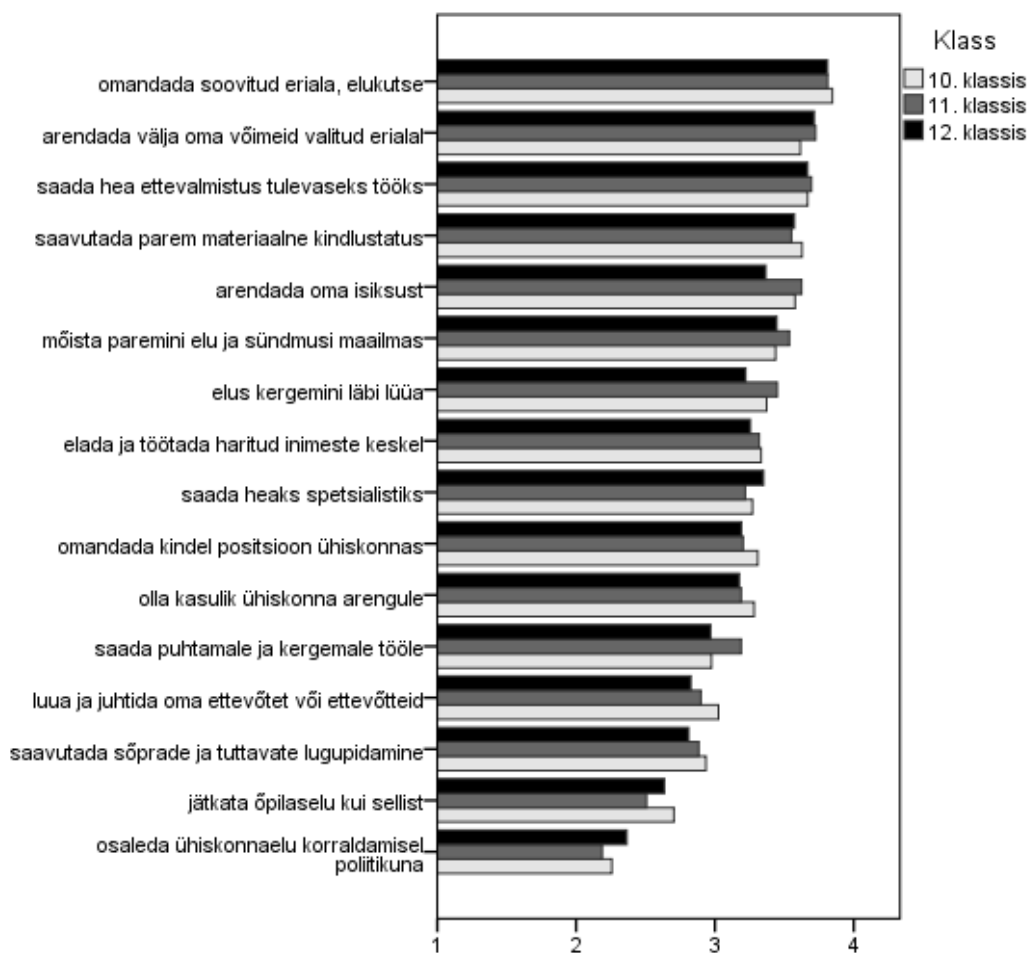
Spearmani astak-korrelatsioon		Õppimine, hea hariduse omandamine	Ühis-kondlik aktiivsus	Teatri-, kontserdi ja näituse-külastused	Raamatute lugemine	Välismaal reisimine
Keskmine hinne	Koefitsient	,167*	,170*	,135*	,208**	,143*
9. klassi lõputunnistusel	Olulisus-tõenäosus	0,015	0,013	0,049	0,002	0,037

* Olulisustõenäosus <0.05; **<0.01

Saadud tulemused pole üllatavad, on võrdlemisi loogiline, et kõrge õppe edukusega inimesed väärtustavad selliseid nähtusi nagu haridus ja kultuur, soovivad ühiskondlikes küsimustes kaasa rääkida ning enda silmaringi läbi reisimise avardada. Samas oli huvitav, et tunnuseid, millega korrelatsioon oli statistiliselt oluline, polnud eriti palju; näiteks oleks võinud eeldada, et võimekamad õpilased väärtustavad keskmisest enam ettevõtlust, samas see ei tulnud see tähelepanuväärsel määral välja.

Haridusväärtused

Kuna ilmnes, et tähtsaim tegevus õpilaste elus on õppimine, tundub õigustatud tuua välja, mida peetakse selle eesmärgiks. Tulemused esitan klasside kaupa, et selgitada välja, kas gümnaasiumisse sisseastujate ning selle lõpetajate vahel esineb selles küsimuses olulisi erinevusi.

Skaala: 1 – see küll mitte; 2 – see mitte eriti; 3 – ka see; 4 – see kindlasti

K-W testi usaldusvahemik 95%, $p < 0,05$

Joonis 4. Õppimise eesmärk Nõo Reaalgümnaasiumis

Klassidevahelised erinevused pole enamikes küsimustes märkimisväärsed; Kruskal-Wallise test ei kinnitanud mitte ühegi tunnuse osas erinevatesse populatsioonidesse kuulumist. Õppimise eesmärgiks peetakse suuresti kõikide poolt tööeluks ettevalmistamist, seejärel enese- ja maailmamõistmist ning häid töötingimusi ja ühiskondlikku positsiooni, samas ei peeta selle kasulikkust teistele tähtsaimaks väärtuseks, samuti pole enamik vastajatest kas huvitatud või ei pea reaalseks ettevõtjaks või poliitikuks hakkamist. Loogiliselt väärtustavad

nooremad õpilased vanematest enam õpilaselu jätkamist, samas asjaolu, et sarnane tendents esineb ka ettevõtte loomise ja juhtimise tähtsustamise küsimuses, pole sedavõrd kerge selge selgitada.

Kuna õppimise eesmärgke oli võrdlemisi palju, pidasin mõistlikuks uurida, kas neid oleks võimalik struktureerida ja tulemusi koondada. Selleks otstarbeks on väga hea faktoranalüüs, kusjuures suurema seletusjõu tarbeks on kasutatud ka tulemuste varimaksmeetodil pööramist. Tulemused on koondatud järgnevasse tabelisse, kusjuures tunnused on jaotatud tugevaima faktori kaupa ning viimase väärtus on rasvases kirjas.

Tabel 3. Haridusväärtuste faktorid

Õppimise eesmärk	Ettevalmistus tööks	Maailma parandus	Ettevalmistus juhtimiseks	Kergem elu	Prestiiž
omandada soovitud eriala, elukutse	0,588	0,058	0,08	0,101	0,008
saada hea ettevalmistus tulevaseks tööks	0,55	0,156	-0,045	0,027	0,177
saavutada parem materiaalne kindlustatus	0,541	-0,224	-0,13	0,141	0,241
arendada välja oma võimeid valitud erialal	0,528	0,299	0,126	0,049	-0,025
saada heaks spetsialistiks	0,453	0,066	0,44	0,036	-0,071
mõista paremini elu ja sündmusi maailmas	-0,007	0,758	0,089	0,041	0,173
olla kasulik ühiskonna arengule	0,204	0,539	0,087	0,005	0,012
arendada oma isiksust	0,093	0,458	0,011	-0,011	0,403
luua ja juhtida oma ettevõtet või ettevõtteid	0,053	0,03	0,544	0,1	0,121
osaleda ühiskonnaelu korraldamisel poliitikuna	-0,059	0,049	0,444	0,002	0,042
elada ja töötada haritud inimeste keskel	0,286	0,215	0,336	0,297	0,079
saada puhtamale ja kergemale tööle	0,121	-0,175	0,096	0,57	0,139
elus kergemini läbi lüüa	0,011	0,071	-0,009	0,559	-0,018
jätkata õpilaselu kui sellist	0,186	0,165	0,136	0,252	0,112
omandada kindel positsioon ühiskonnas	0,18	0,136	0,439	0,068	0,51
saavutada sõprade ja tuttavate lugupidamine	0,064	0,172	0,147	0,203	0,333

Peatelgede meetod; varimaks-pööramine; omaväärtus > 1

Saadud latentsetest tunnustest esimene, ettevalmistus tööks, iseloomustab eesmärgke, mis seostuvad otseselt töö ja elukutsega ning nendega kaasnevate hüvedega. Ingleharti järgi kuuluksid taolised väärtused eelkõige eksistentsiaalsete hulka. Enamikke siia paigutatunud väärtusi tähtsustavad õpilased kõrgelt, see on kooskõla esimese hüpoteesiga, mille kohaselt on vastajatele eksistentsiaalsed väärtused eneseteostuslikest tähtsamad.

Teine, maailmaparandus, on oma olemuselt altruistlik ja sisekaemuslik, olles vastavuses õpilaste soovidega olla kasulik ning mõista maailma. Inglehart võtaks need väärtused kokku

mõistega eneseteostus, need on postmaterialistlikud väärtused, mis on tähtsad eelkõige inimestele, kel primaarne materiaalne kindlustatud ja ühiskondlik positsioon on tagatud. Eelnevate uuringute kohaselt pole nad eestlastele kõige primaarsemad, kuid Nõo Reaalgümnaasiumi õpilased on neid võrdlemisi olulisaks hinnanud.

Kolmas, ettevalmistus juhtimiseks, iseloomustab õpilaste ambitsioone saavutada elitaarseid ühiskondlikke positsioone, olla oma elus edukas, saavutada võimu. Selgub, et soov osaleda ühiskonnaelus poliitikuna ja juhtida ettevõtet esineb tihti samadel inimestel, ehkki esimene neist eeldab töötamist avalikus sektoris, teine aga erasektoris. Seda tunnust väärtustavatele inimestele on ühtlasi tähtis töötamine haritud inimeste keskel, mida kõrge amet ja ühiskondlik positsioon enamasti ka tagab.

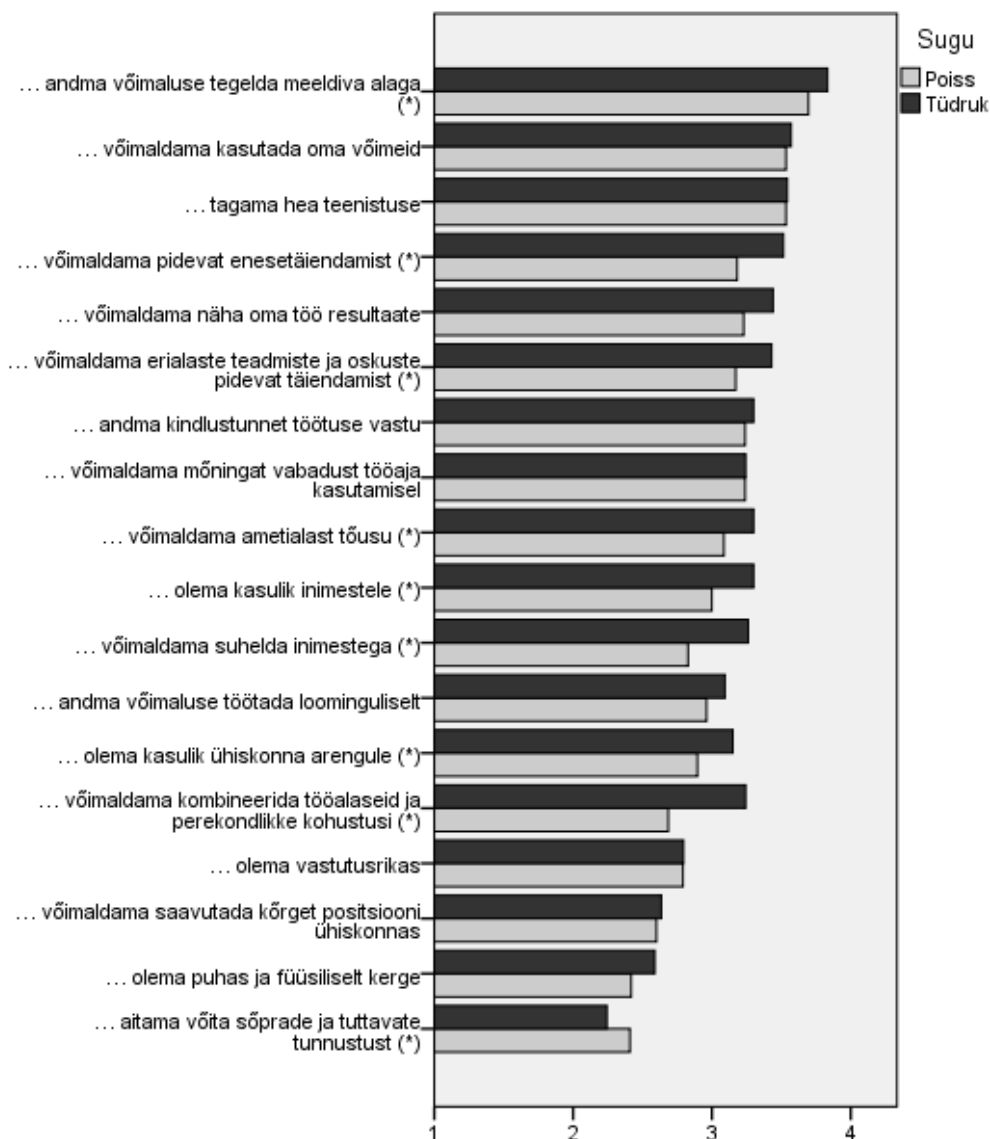
Neljanda variandi, kergema elu poole püüdlamise pooldajad leiavad, et enda harimise kui pingutuse primaarseks eesmärgiks on kergem elu tulevikus, kusjuures see hõlmab eelkõige häid töötingimusi. Seda pooldavad õpilased on nõus praegu pingutama, et tulevikus oleks elu kergem ja täisväärtuslikum. Ühtlasi leiavad osad selle tunnusega seostatavad õpilased, et korralik õppeedukus võimaldab lükata tööturule sisenemise aega edasi, jätkates õppimist kõrgemates õppeastutustes.

Viies ja viimane faktor, koondnimetusega prestiiž, kätkeb endas suuresti teatud töödega seostuvat ühiskondlikku positsiooni ning sõprade ja tuttavate austust. Selle väärtustüübi kandjad soovivad paista teiste seast välja ning saavutada seda, et teised ühiskonnaliikmed nende tegevust tunnustaks. Soov kindlat ühiskondliku positsiooni omandada on ka tihedalt seotud kolmanda faktoriga, mille kohaselt on õppimise eesmärgiks juhtimiseks ettevalmistamine. Samuti on seda väärtusgruppi tähtsustavatele õpilastele tihti oluline oma isiksuse arendamine, ehk peetakse teatud isikuomadusi nagu näiteks karismaatilisus austuse ning tunnustuse saamise eelduseks.

Kokkuvõtlikult võib väita, et Nõo Reaalgümnaasiumi õpilased seostavad haridust väga otseselt hiljem tehtava tööga, selle üldkultuurilist arengut pakkuvaid omadusi tähtsustatakse vähem. See on kooskõlas ka varasemate uurimuste tulemustega, mille järgi on alates taasiseseisvumisest eestlaste väärtushinnangud võrdlemisi pragmaatilised ja individuaalset heaolu rõhutavad.

Tööväärtused

Õppimise kõige primaarsemaks eesmärgiks pidasid õpilased iseenda tööeluks ettevalmistamist, seega on alust arvata, et neile läheb korda ka see, mida see neile pakub. Järgnevalt analüüsisin milliseid nõudeid õpilased oma tulevastele töökohtadele esitavad, kusjuures tulemused esitasin sugude kaupa, et selgitada välja kas ja kus esineb selles ühiskondlikult aktuaalses ja huvipakkavas küsimuses poolte vahel erinevusi. Küsimused, kus Mann-Whitney testi järgi tulid välja gruppidevahelised erinevused, on märgitud tärniga (*).

Skaala: 1 – tähtsusetu, 2 – mitte eriti tähtis, 3 – üsna tähtis, 4 – väga tähtis nõue;
M-W testi olulisustõenäosus 0,05; usaldusvahemik 95%.

Joonis 5. Nõo Realgümnaasiumi õpilaste tööväärtused sugude kaupa

Ka tööle seotud nõudeid saab faktoranalüüsi kasutades edukalt klassifitseerida. Saadud dimensioone on neli, neist esimest olen tinglikult nimetanud kasulikkuseks, teist kompensatsiooniks kolmandat vabaduseks ja neljandat perekonnaks.

Tabel 4. Tööväärtused

	Kasulikkus	Kompensatsioon	Vabadus	Perekond
... olema kasulik ühiskonna arengule	0,738	0,167	0,152	-0,033
... olema kasulik inimestele	0,669	0,177	0,208	-0,034
... võimaldama pidevat enesetäiendamist	0,668	0,031	0,104	0,22
... võimaldama erialaste teadmiste ja oskuste pidevat täiendamist	0,643	0,057	0,163	0,05
... olema vastutusrikas	0,415	0,075	0,055	0,207
... võimaldama näha oma töö resultaate	0,413	0,238	0,322	0,006
... võimaldama suhelda inimestega	0,341	0,229	0,204	0,288
... andma kindlustunnet töötuse vastu	0,119	0,612	-0,021	-0,08
... võimaldama ametialast tõusu	0,208	0,566	0,072	0,234
... võimaldama saavutada kõrget positsiooni ühiskonnas	0,12	0,553	0,051	0,169
... aitama võita sõprade ja tuttavate tunnustust	0,069	0,508	0,033	-0,125
... tagama hea teenistuse	0,047	0,481	0,07	0,102
... olema puhas ja füüsiliselt kerge	0,021	0,415	0,206	0,122
... võimaldama mõningat vabadust tööaja kasutamisel	0,044	0,192	0,666	0,213
... andma võimaluse töötada loominguliselt	0,309	-0,07	0,635	0,234
... võimaldama kasutada oma võimeid	0,344	0,065	0,557	0,001
... andma võimaluse tegelda meeldiva alaga	0,328	0,124	0,358	-0,07
... võimaldama kombineerida tööalaseid ja perekondlikke kohustusi	0,102	0,118	0,153	0,617

Peatelgede meetod; varimaks pööramine, omaväärtus >1

Kasulikkuse dimensiooni all paiknevad nõuded, mis kirjeldavad töö kasulikkust ühiskonnale ja seda moodustavatele inimestele, samuti isiklikku eneseteostust läbi vastutusrikka töö, mis arendab isiksust ja mille resultaadid on nähtavad. Taolisi nõudeid inimesi võib suuresti pidada altruistlikeks eneseotsijateks, see on blokk võrreldav Ingleharti skaala sekulaar-ratsionaalsete ning eneseväljendusega seotud väärtustega.

Kompensatsiooniga seostuvad eelkõige nõuded, mis pole suuresti seotud töö enese olemusega, vaid temaga kaasnevate kolmandate nähtustega, nagu näiteks materiaalse kindlustatusega, sellega kaasneva ühiskondliku positsiooni ja tunnustatusega, karjääritegemise võimalustega ning nõ „valgekrae“ ametite hulka kuulumisega. Ingleharti järgi oleksid taolised nõuded seostatavad toimetulekudimensiooniga.

Vabaduse dimensioon seisneb suuresti iseenda peremees olemises – seda väärtustavad inimesed ei soovi teistele alluda, vaid hindavad võimalust ise otsustada ning oma päevakava seada ja läbi vaba ning loomingulise tegevuse ennast tõestada. See dimensioon on suuresti seostud kasulikkusega, ka Ingleharti skaalal paikneb see samas sektoris, kuid on tõenäoline, et inimestel, kellele on kõige tähtsamaid just selle dimensiooni alla käivad väärtused, tähtsustavad ehk teiste inimeste aitamise asemel eneseteostust läbi vaba tegevuse.

Teistest iseseisvaks jäi töö ja pereelu hindamist puudutav tunnus. Selline tulemus pole üllatav, kuna tegemist on ka teoreetiliselt omaette kategooriaga. Nagu ilmnes eelnevast joonisest, on see väärtus eelkõige tähtis naissoost õpilastele, küll aga mitte eksklusiivselt, ka mitmetele meessoost vastanutele on see oluline. Võib eeldada, et mida postmodernistlikum on ühiskond, seda väiksemad on soolised erinevused selles küsimuses.

Huvitav on uurida ka seda, kuidas on saadud töö nõudeid ning õppimise eesmärke kirjeldavaid latentsed tunnused omavaheliselt seotud. Selleks koostasini risttabeli, mis iseloomustab eelpoolmainitud seoseid.

Tabel 5. Õppimise eesmärkide seos tööle esitatud nõuetega

Töö nõuded / Õppimise eesmärk	Kasulikkus	Kompensatsioon	Vabadus	Perekond
Ettevalmistus tööks	,279**	,280**	0,002	-0,113
Maailmaparandus	,428**	-0,07	,200**	0,086
Ettevalmistus juhtimiseks	,164*	,194**	0,115	0,065
Kergem elu	-0,135	,372**	0,111	-0,007
Prestiiž	,137*	,416**	0,048	0,079

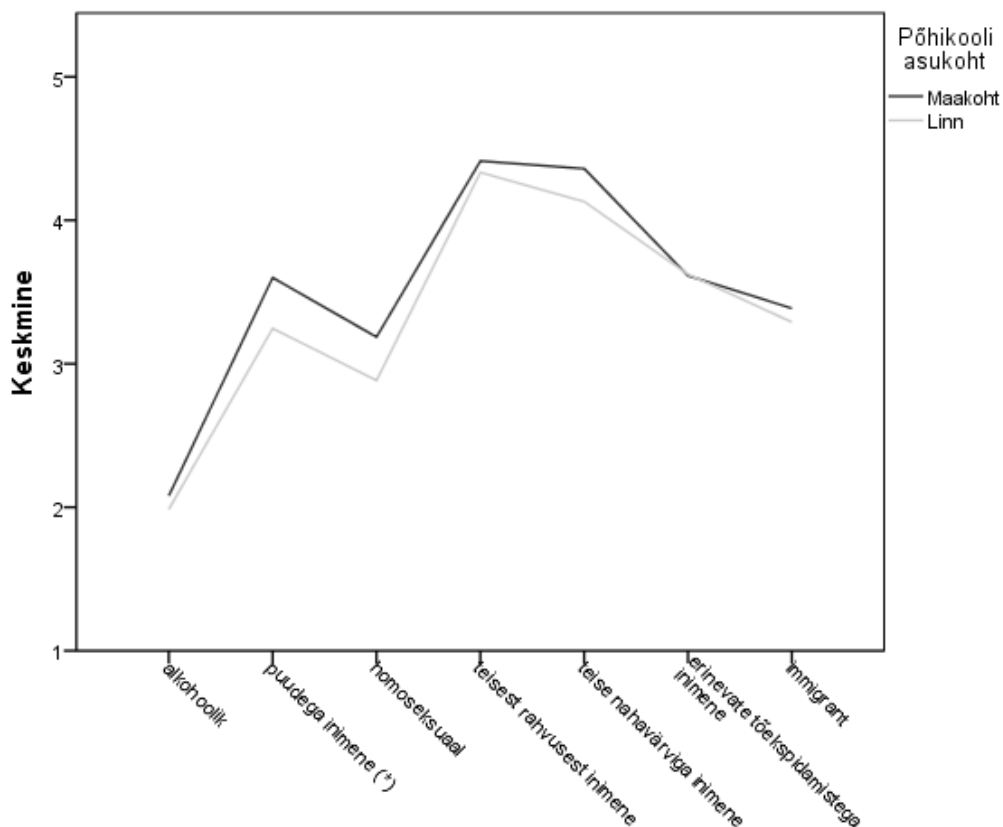
Spearmani astakorrrelatsioon, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Ilmneb, et kasulikkuse ja kompensatsiooni dimensioonid on erinevate õppimise eesmärkidega võrdlemisi selgelt seotud, samas vabadust ning pereväärtusi kirjeldavad tunnused on justkui nendest sõltumatud. Võib-olla on taolise iseseisvuse põhjuseks madalad faktorlaadungid. Väga tugev seos maailmaparandamise kui õppimise eesmärgi ja kasulikkuse kui tööle seotud nõude vahel on intuiitiivselt mõistetav, samuti on loogiline töö prestiiži ja sellega seostuva kompensatsiooni üheaegne väärtustamine.

Olles andnud ülevaate Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste tegevus-, haridus- ja tööväärtustest seas, liigume edasi sallivust iseloomustava küsimustebloki juurde, millele järgneb viimase analüüsiosana tähtsad inimesed õpilaste elus.

3.2 Sallivus

Sallivust mõõtev küsimusteblokk põhines küsimustel, mille kaudu üritati saada teada, kuidas õpilased end tunneksid, kui naabriks oleks teatud sotsiaalsetesse gruppidesse kuuluvad inimesed. Nende hinnanguid kirjeldab järgnev joonis, kusjuures võrreldavad grupid on maakohtadest ja linnast pärit õpilased.

Skaala: 1 – väga ebamugavalt; 2 – üsna ebamugavalt; 3 – ükskõikselt; 4 – üsna mugavalt; 5 – täiesti mugavalt
M-W testi usaldusvahemik 95%, $p > 0,05$

Joonis 6. Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste sallivus

Ilmneb, et kõige enam nähakse probleemi selles, kui naabriks oleks alkohoolik, kuid samas ei leita, et näiteks teise rahvusliku kuuluvuse või rassiga inimese lähedus automaatselt elukvaliteedile negatiivselt mõjuks. Kurioosne on aga asjaolu, et immigrantidesse suhtutakse oluliselt skeptilisemalt, samuti ei osanud mitmed õpilased nende suhtes mingisugust seisukohta võtta. Võrdlemisi kahtleval seisukohal ollakse ka homoseksuaalide ning puudega inimeste suhtes. Hüpotees, et linnast pärit õpilased on sallivamad kui maapäritolu õpilased ei leidnud aga kinnitust.

On tõenäoline, et tolerantne kui nähtus pole oma olemuselt täielikult iseseisev, vaid moodustab indiviidi väärtushinnangute kogumist kui holistlikust tervikust teatud osa. Sellest lähtuvalt vaatlesin, kuidas suhestuvad teda iseloomustavad väärtused meile juba tuttavate töö- ja õppimisväärtuste koondtunnustega.

Tabel 6. Sallivuse seos haridus- ning tööväärtustega

Sallivus Haridus- väärtused	alko- hoolik	puudega inimene	homo- seksuaal	teisest rahvusest inimene	teise naha- värviga inimene	erinevate tõeks- pidamistega inimene	immigrant
Ettevalmistus tööks	-,195**	0,068	0,118	-0,007	0,014	0,028	-0,027
Maailmaparandus	-0,095	,184*	,195**	,152*	,140*	0,013	,249**
Ettevalmistus juhtimiseks	-0,099	-0,059	-,195**	-0,017	-0,066	-0,114	0,019
Kergem elu	-0,061	-0,091	-,151*	0,034	0,035	-0,073	-0,137
Prestiiž	-0,082	-0,006	0,035	0,12	0,103	-0,047	0,113
Tööväärtused							
Kasulikkus	-,209**	,246**	,200**	,164*	0,134	0,122	,159*
Kompensatsioon	-0,098	-0,115	-0,138	-0,053	-0,052	-0,109	-0,132
Vabadus	-0,032	0,126	0,074	0,099	,146*	0,079	,163*
Perekond	-0,041	0,132	0,08	0,108	,146*	0,012	0,057

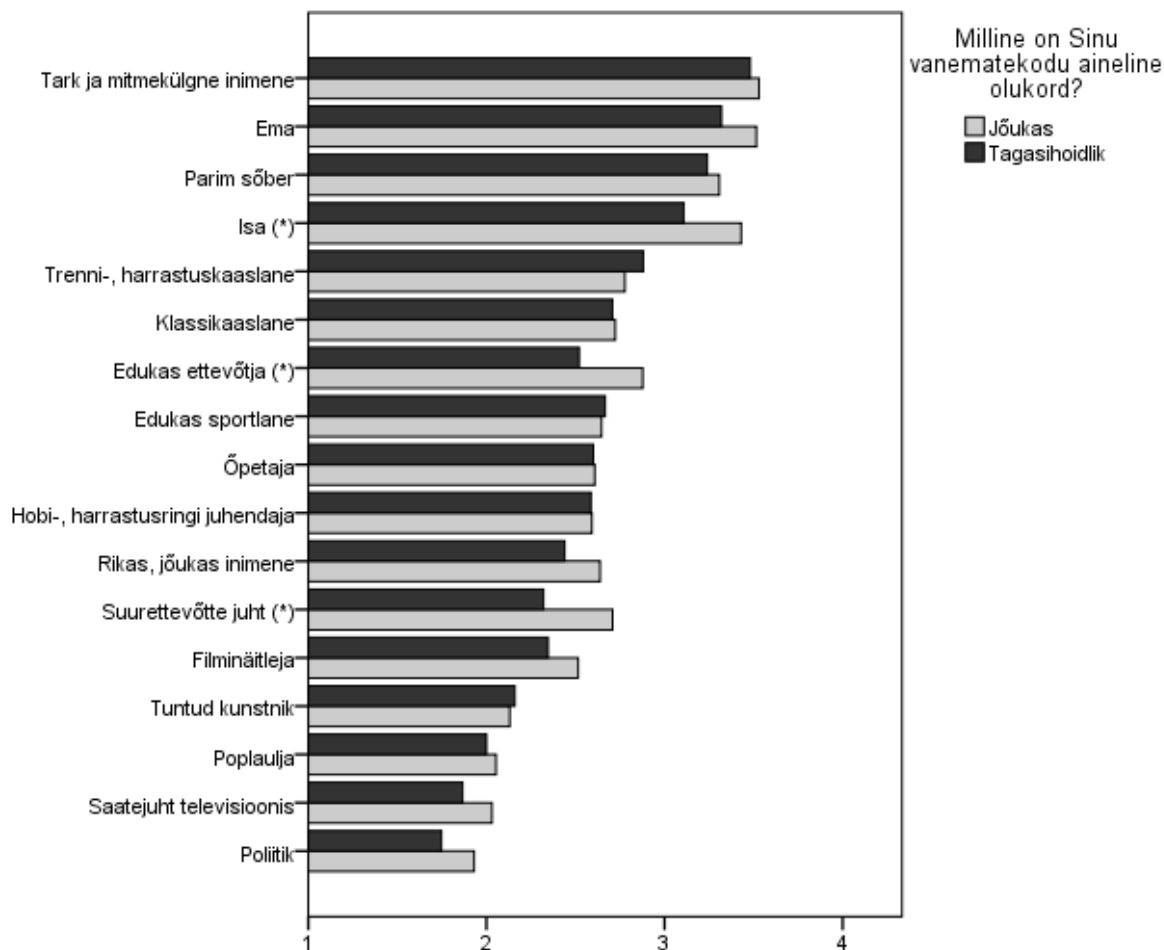
Spearmani astakkorrelatsioon; * p< 0,05 ** p< 0,01

Saadud tulemustes on palju tähelepanuväärset. Esimese asjana paistab silma, et õpilased, kes näevad õppimise eesmärgiks maailmaparanduseks ettevalmistamist ja need, kes tööle seavad kõrgeimaks nõudeks tema kasulikkuse, on oma olemuselt märksa enam sallivamad kui üldkogum. Eelkõige on viimased sallivamad puudega inimeste, homoseksuaalide ja teisest rahvusest või rassist inimeste ning immigrantide suhtes, samas alkohoolikuid oma naabriteks ei soovi ka nemad. Eksistentsialistlikuma väärtushinnangutega inimesed, kellele on töö puhul eelkõige oluline kompensatsioon, on aga mõnevõrra sallimatamad, eriti tuleb see välja homoseksuaalide suhtes. Ka kergemat elu taotlevad õpilased on keskmisest sallimatamad, ehk kardavad näevad nad vaatluse all olevates vähemusgruppides ohtu oma tulevase töökoha turvalisusele.

See kõik on kooskõlas Ingleharti teooriaga, mille kohaselt on postmaterialistliku maailmavaatega ning eneseväljenduslikke väärtusi tähtsustavad inimesed ka sallivamad. Eneseväljenduslikud väärtused ju teatavasti tähtsustavad mitmekesisust ja vastanduvad kitsarinnalisusele.

3.3 Õpilaste eeskujud

Viimases suures küsimusteblokis, mida analüüsisisin, uuriti, keda peavad õpilased oma eeskujudeks. Võrreldavad grupid olid jõukamast ning tagasihoidlikust vanematekodust pärit õpilased.

Skaala: 1 – üldse ei ole eeskujuks; 2 – üldiselt ei ole eeskujuks; 3 – on eeskujuks mõnes mõttes; 4 – on eeskujuks paljudes asjades.

M-W testi usaldusvahemik 95%, $p < 0,05$

Joonis 7. Õpilaste eeskujud

Kinnitust sai hüpotees, et enim peetakse eeskujudeks lähedasi inimesi; targa ja mitmekülgse inimese mõiste väga avar ning selle alla võib paigutada väga erinevate elualade eeskujulikke inimesi. Samuti on võrdlemisi loogiline, et jõukamast perest pärit õpilased näevad enam eeskujuks ettevõtjaid ja firmajuhte. Asjaolu, et paremal järjel olevad vastajad peavad oma isa võrreldes tagasihoidlikuma perekondliku taustaga õpilastega suuremaks eeskujuks võib olla tingitud sellest, et viimastel ei ela isa vanematekodus, mis võib ollagi madalama materiaalse kindlustatuse tegelikuks põhjuseks.

4 Arutelu

Nüüdseks oleme andnud ülevaate kõikidest olulisematest teemadest, mida küsitlus endas kätkes, mis tähendab, et oleks mõistlik teha kokkuvõte sellest, kuivõrd palju saadud andmed kirjapandud hüpoteese kinnitavad või ümber lükkavad. Alustame algusest, st esimesest hüpoteesist, mis oli sõnastatud järgnevalt:

Hüpotees 1. *Õpilaste seas domineerivad eksistentsiaalsed väärtused enese-realiseerimisväärtuste üle.*

Eelkõige tuleb siinkohal tähelepanu pöörata haridus- ja tööväärtust kirjeldavatele tunnustele. Hariduse eesmärkideks peetakse eelkõige tööeluks ettevalmistamist ja materiaalse kindlustatuse tagamist, see justkui kinnitaks hüpoteesi kehtivust. Samas tööle seotud nõuetest seati kõige olulisemaks selle meeldivust, ka väärtustati väga kõrgelt oma võimete kasutamise võimalikkust ning pidevat isiklikku arengut, mis annab märku sellest, et väärtused on muutumas eneseväljenduslikumaks ja postmaterialistlikumaks kui nad seda olid näiteks üheksakümnendatel. Seega ei võimalda saadud tulemused ei hüpoteesi kinnitada ega ümber lükata.

Hüpotees 2. *Õpilaste seas valitsevad sekulaar-ratsionaalsed väärtused traditsiooniliste üle.*

Kõige otsesemalt mõõtis väärtuste traditsioonilisust usukommete järgimise kui tegevuse tähtsus õpilaste elus, ning tulemused näitasid, et seda peetakse valikus olnud tegevustest kõige vähem oluliseks. Samuti kinnitab õpilaste sekulaar-ratsionaalsust võrdlemisi kõrge sallivus erinevate vähemusgruppide suhtes. Nendest aspektidest lähtudes võib võrdlemisi kindlalt väita, et teine hüpotees osutus kehtivaks.

Hüpotees 3. *Õpilased peavad hariduse eesmärgiks eelkõige tööeluks ettevalmistamist*

Selle hüpoteesi paikapidamise kontrollimiseks on vajalik taaskord pöörata tähelepanu haridusväärtuste blokile, millest nagu ka eelnevalt mainitud ilmnes, et õppimise suurimaks eesmärkideks peetakse just kindla eriala omandamist ja hea professionaalse ettevalmistus saamist. Nagu ka varasematest uuringutes taasiseseisvunud Eestis väärtustasid õpilased vähem kõrgelt hariduse tähtsust ühiskonna parema mõistmise võimaldamiseks ning. Seega selle hüpoteesi kehtivus sai kinnitust,

Hüpotees 4. *Õpilaste tolerantsus muust rahvustest ning teistest riikides pärit isikute suhtes on võrdlemisi madal*

Nagu juba eelmise hüpoteesi puhul sai ära mainitud, tuli andmetest välja, et õpilased on erinevate vähemusgruppide liikmete suhtes võrdlemisi sallivad. Ilmnes, et enam kui võõra kultuuritaustaga inimeste suhtes ollakse sallimatud puudega inimeste, homoseksuaalide ja alkohoolikute suhtes. Sellest lähtuvalt väidan, et kolmas hüpotees sai ümber lükatud. Ehk on taasiseseisvunud Eestis üles kasvanud noor põlvkond oma vanemate omast tolerantsem ja enam mitmekesisust väärtustav?

Hüpotees 5. *Linnadest pärit õpilased on maapäritolu õpilastest sallivamad*

Selle hüpoteesi puhul ilmes ootamatult hoopis vastupidine tendents, nimelt maapäritolu õpilaste suurem sallivus, ehkki enamike vaadeldavate gruppide osas ei kinnitanud Mann-Whitney test olulist populatsioonidevahelist erinevust, seda ta tegi vaid puuetega inimestesse suhtumise osas. Ilmneb, et Nõo Realgümnaasiumi õpilaste osas see hüpotees ei kehti, kuigi vastupidise hüpoteesi (maapäritolu õpilaste suuremat sallivust) saadud tulemused ka sajaprotsendiliselt väita ei luba.

Hüpotees 5. *Naisõpilased tähtsustavad enam töö- ja pereelu ühitamise võimalikkust*

Selle hüpoteesi kontrollimine on lihtne, kuna seda mõõdab konkreetselt üks tunnus, millega sooviti saada teada, kas töö peab võimaldama kombineerida töölaseid ja perekondlikke kohustusi. Nagu eeldatud, nõudsid naissoost õpilased seda enam, erinevuse olulisust kinnitas ka kasutatud Mann-Whitney mitteparameetriline test. Hüpotees osutus korrektseks, samas ka naissoost õpilastele ei olnud töö- ja pereelu ühitamisevõimalus päris väärtushierarhia tipus, mis arvestades nende kõrget professionaalse hõivatuse taset on mõistetav.

Hüpotees 6. *Õpilastele on lähedased inimesed suuremaks eeskujuks kui kuulsused*

Informatsiooni selle teema kohta annab blokk, kus pidid õpilased määrama, kui suureks eeskujuks nad teatud inimesi peavad. Lähedased inimesed nagu näiteks pereliikmed ning sõbrad asuvad joonise tipus, samas avaliku elu tegelased paiknevad reeglina allpool. Samuti mainiti variandi „muu“ all mitmeid kordi õde ja venda, ehk mõnes järgnemas sarnases küsimustikus võiks neid samuti mahutada potentsiaalsete eeskujude hulka.

Kõige tähelepanuväärsem tulemus, mis andmete analüüsimis käigus välja tuli, oligi ehk Ingleharti väärtusorientatsioonide eksistentsiaalsuse-eneseväljenduslikkuse telge puudutavad vastused, mis annavad märku, et taasiseseisvunud Eestis üles kasvanud noored on ehk mõnevõrra postmaterialistlikuma maailmavaatega kui nende vanemad. Küll aga ei saa seda kindlalt väita, sest kõik vastanud olid pärit ühest võrdlemisi elitaarsest keskkoolist; asjaolu, et seal õpib ja elab noori väga erinevatest Eesti paikadest, ei muuda seda veel juhuvalimiks. Ka ilmnes haridusväärtuste osas mõningate ellujäämisväärtuste püsimist, mis samuti muudab kindlate järelduste saadud tulemustest tegemisest keerulisemaks.

Nagu töö alguses sai ära toodud, usuvad Inglehart ja Welzel, et teenindussektori esiletõus ning majandusmudeli postindustriaalseks muutumine toob endaga kaasa ka postmaterialistlikud väärtushinnangud. Kuigi sotsioloogilise teadustegevuse kõige keerulisem osa on ühiskondlike arengute prognoosimine, siis vastavalt teoreetilistele arusaamadele, eelnevatele empiirilistele uuringutele ning käesoleva uuringu andmetele julgen ma ennustada, et eestlaste väärtused on saamas sarnasemaks võrdlemisi sarnased meile kultuuriselt lähedaste põhjamaade ning muude ajalooliselt protestantlike lääneriikidega,

Kokkuvõte

Eelnevad empiirilised uuringud on paigutanud Eesti eksistentsiaalsete ning sekulaar-ratsionaalsete riikide hulka. Meile on väärtushinnangute poolest sarnased teised postkommunistlikud Ida-Euroopa riigid, samuti konfutsianistliku kultuuriga Hiina, Jaapan ja Korea, samas ajalooliselt protestantlike lääneriikide ja põhjamaade inimesed on meist enam eneseväljendust oluliseks pidavad. Võib eeldada, et kui Nõukogude kogemusest põhjustatud majanduslik mahajäämus muutub vähem relevantseks ja inimeste materiaalsed vajadused saavad paremini rahuldatud, muutuvad ka Eestis elavate inimeste väärtused post-materialistlikumaks, ehk teisisõnu saavad meile enam tähtsaks eneseteostus ja -väljendus, altruism, sallivus ja maailmamõistmine.

Saadud andmed annavad märku, et selline tendents võib tõepoolest olla reaalne. Nõo Realgümnaasiumi õpilased leiavad, et töö puhul on väga oluline selle iseloom ning kui palju ta võimaldab panna oma võimeid proovile, samuti kui suur on võimalus seda tehes enesearenguks. Nagu ka eelnevad uuringud on näidanud, väärtustatakse hariduse puhul enim tööturaks ettevalmistamist ja materiaalse kindlustatuse pakkumist, peetakse selle tähtsateks eesmärkideks ka üldkultuurilise arengu pakkumist ja isiksuse väljakujundamist. Nagu ka loogiliselt eeldada võis, olid haridus- ja tööväärtused omavahel seotud – need, kes nägid hariduse eesmärgiks enam nõ maailmaparanduslikke aspekte, seadsid ka tööle nõudeks tema kasulikkuse ühiskonnale; samas need kes õpivad enam kindla eriala omandamist silmas pidades tähtsustasid töö puhul enam temaga kaasnevat kompensatsiooni ja sotsiaalseid hüvesid.

Uuringust ilmnes, et õpilased on vähemusgruppide suhtes ka enam sallivamad kui võiks eeldada. Vaadates meie riigi majanduslikku struktuuri näeme, et enim inimesi on hõivatud teenindussektoris, mis tähendab, et oleme postindustriaalne maa, millega omakorda kaasnevad Ingleharti väärtusteooria järgi mitmekesisuse ja autonoomia väärtustamine. Seega, kui midagi üldse ennustada, siis ehk seda, et eestlaste väärtused on ajapikku muutumas enam eneseväljendust, tolerantsi ja isiklikku vabadust tähtsustavamaks.

Bibliograafia

- Bomhoff, E., & Gu, M. M.-L. (2012). East Asia Remains Different : A Comment on the Index of "Self-Expression Values", by Inglehart and Welzel. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(3), 373-383.
- Euroopa Sotsiaaluuring. (2010). *Round 5*. Allikas: www.europeansocialsurvey.com
- Heidmets, M. (2007). Kus on Eesti? rmt: M. Heidmets, *Eesti Inimarengu Aruanne 2006* (lk 108-118). Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kenkmann, P. (1998). Longituuduurimus empiirilise sotsiaaluurimise strateegiate hulgas. rmt: P. Kenkmann, & J. Saarniit, *Longituuduurimused: kogemusi ja tulemusi* (lk 9-35). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Lilleoja, L. (2010). *Eesti klassikaline alusväärtusstruktuur Euroopa sotsiaaluuringu põhjal. Magistritöö*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Raudsepp, M. (2011). Values as Regulative Device of Mind and Culture. rmt: I. Tart, *Basic Human Values in Estonia and Baltic Sea Countries* (lk 9-22). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Rämmer, A. (2009). Eesti koolinoorte väärtused. rmt: M. Sutrop, P. Valk, & K. Velbaum, *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis* (lk 83-117). Tartu: Tartu Ülikooli Eetikakeskus.
- Saar, E. (2000). Noorte sotsiaalne kihistumine haridussüsteemis. rmt: E. Haridusministeerium, *Eesti Noorsooraport* (lk 182-192). Folger Art.
- Saarniit, J. (1998a). Postsotsialistlike väärtuste teooria piirjooni. rmt: P. Kenkmann, & J. Saarniit, *Longituuduurimused: kogemusi ja tulemusi* (lk 153-173). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Saarniit, J. (1998b). Tööorientatsioonide individuaalse püsivuse analüüsi ja tõlgendamise võimalusi longituuduurimustes. rmt: P. Kenkmann, & J. Saarniit, *Longituuduurimused: kogemusi ja tulemusi* (lk 153-173). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Saarniit, J. (2000). Väärtusteadvus ja selle muutused. rmt: E. Haridusministeerium, *Eesti Noorsooraport* (lk 217-224). Folger Art.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*, 25(1), 1-65.
- Sõmer, M. (2011). Theoretical Models of Basic Human Values. rmt: I. Tart, *Basic Human Values in Estonia and Baltic Sea Countries* (lk 23-30). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tart, I. (2008). Alusväärtused Eestis - lõimumise ressurss? rmt: M. Ainsaar, & D. Kutsar, *Eesti Euroopa võrdlustes* (lk 101-113). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tart, I. (2011). Introduction. Basic Human Values: Social Psychology, Sociology, Culture and the Units of Cultural Communities. rmt: I. Tart, *Basic Human Values in Estonia and Baltic Sea Countries* (lk 5-8). Tartu: Tartu University Press.
- van Deth, J. W. (1995). Introduction: The Impact of Values. rmt: J. W. van Deth, & E. Scarbrough, *The Impact of Values* (lk 1-18). Oxford: Oxford University Press.

Lisa. Küsimustik

Lugupeetud koolinoor,

Käesoleva uuringuga soovivad Tartu Ülikooli Sotsioloogia ja Sotsiaalpoliitika Instituut ning Nõo Reaalgümnaasium lähemalt tundma õppida Nõos õppivate ja siin elavate noorte inimeste väärtushoiakuid ning õpingu-, töö- ja eluplaane. Kogutavat teavet kasutatakse Nõo Reaalgümnaasiumi õppetöö ja õppekeskkonna planeerimisel ja arendamisel. Uuringu töötas välja ja viib läbi Tartu Ülikooli Sotsioloogia ja Sotsiaalpoliitika Instituut.

Küsimustikus ei ole õigeid ega valesid vastuseid – on vaid Sinu arvamus esitatud seisukohtade kohta. Vastusevariantide hulgast vali see, mis tundub Sinu arvamusele, seisukohale või olukorrale kõige lähemal olevat. Vastates ära hakka liialt üksikasjade peale mõtlema, vaid märgi see variant, mis tundub kõige enam sobivat Sinu arvamuse, seisukoha või olukorraga.

Oma hinnangu andmiseks tee selge ring ümber sobiva vastusevariandi numbri. Vastates loe hoolikalt läbi nii küsimuse kui vastusevariantide tekst. Intervjuu on anonüümne, vastuseid ei seostata kellegi isikuga, vaid kasutatakse ainult statistiliseks andmetöötamiseks.

Koostöövalmiduse ja vastutustundliku suhtumise eest tänades
Tartu Ülikooli Sotsioloogia ja Sotsiaalpoliitika Instituut
Nõo Reaalgümnaasium

Sa oled ...

Tüdruk	1
Poiss	2

Kui suures asulas lõpetasid Sa põhikooli?

Tallinnas	1
Tartus.....	2
Keskmise suurusega linnas (Pärnu, Narva, Kohtla-Järve).....	3
Väikelinnas	4
Maal.....	5

Ma õpin...

matemaatika-füüsikaklassis	1
looduseklassis	2

Koolis, kust tulid...

oli mul põhikooli lõpus väike klass (alla 20 õpilase)	1
oli mul põhikooli lõpus suur klass (vähemalt 20 õpilast)	2
oli põhikooli lõpus ka paralleelklasse.....	3

Püüa meenutada, milline oli Sinu keskmine hinne 9. klassi lõputunnistusel

kuni 3,50.....	1
3,51 – 4,00	2
4,01 – 4,50	3
4,51 – 4,99	4
5,00.....	5

Pane kirja viimane kursusehinne järgmistes ainetes:

matemaatika	
füüsika	
keemia	
bioloogia.....	
geograafia	
eesti keel.....	

Millisel kohal Sa oled oma klassis õppe edukuse järgi?

Olen paremate seas	3
Olen õppedukuselt keskmine.....	2
Kuulun nõrgemate hulka	1

Mitu tundi kulub Sul tavalisel koolipäeval koduste ülesannete tegemiseks, tundideks valmistumiseks?

..... tundi

Järgnevad küsimused keskenduvad erinevate tegevuste tähtsusele elus.

Märgi igas reas, kui tähtsaks Sa pead järgmisi tegevusi – kas tähtsusetuks, vähetähtsaks, üsna tähtsaks või väga tähtsaks.

	Tähtsusetu	Vähetähtis	Üsna tähtis	Väga tähtis
Õppimine, hea hariduse omandamine	1	2	3	4
Ühiskondlik aktiivsus, osalemine vabatahtlike organisatsioonide tegevuses	1	2	3	4
Sportimine, trennis käimine	1	2	3	4
Suhtlemine sõpradega	1	2	3	4
Kodu ja perekonnaga tegelemine	1	2	3	4
Teatri-, kontserdi ja näitusekülastused	1	2	3	4
Filmide vaatamine ja kinos käimine	1	2	3	4
Raadio- ja teleaadete jälgimine	1	2	3	4
Arvuti ja Internetis surfamine	1	2	3	4
Pidudel, ööklubides ja pubides käimine	1	2	3	4
Tänavatel ja kaubanduskeskustes hängimine ja tšillimine	1	2	3	4
Raamatute lugemine	1	2	3	4
Hobide ja harrastustega tegelemine	1	2	3	4
Vabatahtlik tegevus – oma aja, energia või oskuste pakumine vabast tahtest ja tasu saamata väljaspool perekonda	1	2	3	4
Heategevus	1	2	3	4
Ettevõtluse ja äriaga tegelemine	1	2	3	4
Usukommitee järgimine	1	2	3	4
Töötamine raha teenimiseks	1	2	3	4
Välismaal reisimine	1	2	3	4

Järgnevas tabelis toodud loetelu esindab erinevat tüüpi vabatahtlikkuse alusel tegutsevaid organisatsioone, mis ühendavad sarnaste huvide ja eesmärkidega inimesi. **Millised on Sinu kokkupuuted nende organisatsioonidega viimase 12 kuu jooksul?**

Märgi iga organisatsiooni kohta, kas Sa oled selle juhatuse liige või eestvedaja, kas Sa oled selle organisatsiooni liige või osalenud üritus(t)el või kas Sa oled teinud vabatahtlikku tööd selle organisatsiooni juures. Igas reas on võimalik mitu vastust, palun märgi kõik sobivad vastused. Juhul kui Sul ei olnud mingeid kokkupuuted organisatsiooniga, tee märgi viimasesse tulp.

	Juhatus liige, eestvedaja	Liige ja/või osalenud üritustel, tegevustes	Teinud vabatahtlikku tööd	Pole kokku puutunud
Õpilasmavalitsus, kooli õpilasesindus	4	3	2	1
Õpilafirma	4	3	2	1
Noorteühendus või –organisatsioon	4	3	2	1
Erakonna (partei) noortekogu või –ühendus	4	3	2	1
Usuühing, kirikuorganisatsioon, ka noorte	4	3	2	1
Erakond (partei)	4	3	2	1
Keskkonnakaitseorganisatsioon	4	3	2	1
Heategevusühing, sotsiaalse organisatsioon	4	3	2	1
Kultuuriselts	4	3	2	1
Spordiring	4	3	2	1
Tantsuring	4	3	2	1
Muusikaring	4	3	2	1
Näitering	4	3	2	1
Väitlusring	4	3	2	1
Muu organisatsioon	4	3	2	1

Milliseid tegevusi ja üritusi võiks rohkem olla?

	Jah, kindlasti	Pigem rohkem	Pigem vähem	Ei, seda on niigi palju
Rohkem konkursse ja võistlusi	4	3	2	1
Rohkem huvitavaid külalisi	4	3	2	1
Rohkem ühistegevust teistega, organisatsioonides osalemist	4	3	2	1
Rohkem lõbusat ajaveetmist ja meelelahtust (tantsuõhtuid jms)	4	3	2	1
Rohkem heategevust, teiste aitamist	4	3	2	1

Nüüd on fookuses õppimine ja töö.

Mis on Sinu arvates õppimise eesmärk? Palun märgi järgmise tabeli igas reas, kuivõrd hästi see kirjeldab Sinu arvates õppimise eesmärki

ÕPPIMISE EESMÄRGIKS ON ...	See kindlasti	Ka see	See mitte eriti	See küll mitte
... saavutada parem materiaalne kindlustatus	4	3	2	1
... omandada soovitud eriala, elukutse	4	3	2	1
... saada puhtamale ja kergemale tööle	4	3	2	1
... arendada oma isiksust	4	3	2	1
... omandada kindel positsioon ühiskonnas	4	3	2	1
... saavutada sõprade ja tuttavate lugupidamine	4	3	2	1
... mõista paremini elu ja sündmusi maailmas	4	3	2	1
... elus kergemini läbi lüüa	4	3	2	1
... olla kasulik ühiskonna arengule	4	3	2	1
... saada hea ettevalmistus tulevaseks tööks	4	3	2	1
... jätkata õpilaselu kui sellist	4	3	2	1
... saada heaks spetsialistiks	4	3	2	1
... luua ja juhtida oma ettevõtet või ettevõtteid	4	3	2	1
... osaleda ühiskonnaelu korraldamisel poliitikuna	4	3	2	1
... elada ja töötada haritud inimeste keskel	4	3	2	1
... arendada välja oma võimeid valitud erialal	4	3	2	1

Õppimise kohta on palju erinevaid arvamusi. Palun märgi igas reas, mil määral Sa nõustud järgmiste arvamustega – kas nõustud täielikult, pigem nõustud, pigem ei nõustu või ei nõustu üldse.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu
Hea hinde saamine nõuab minult palju tööd	4	3	2	1
Püüan õppimisel saada läbi võimalikult väikese pingutusega	4	3	2	1
Olen harjunud vastuvaidlematult kooli nõudmisi täitma	4	3	2	1
Õpin sageli rohkem, kui hinnete pärast vaja oleks	4	3	2	1
Lahendan meelsamini ühelaadilisi ülesandeid, kui neid, mis nõuavad mõttepingutust	4	3	2	1

Milline on kõrgeim haridustase, mille Sa soovid omandada oma haridustee lõpuks?

Üldkeskharidus	1
Kutseõpe keskhariduse baasil	2
Rakenduskõrgharidus (diplom)	3
Akadeemiline kõrgharidus (bakalaureus, magister)	4
Teaduskraad (filosoofiadoktor, erialadoktor)	5
Ei tea veel	6

Järgmised küsimused keskenduvad töötamise ja ametikohtadega seotud valdkondadele.

Kui tähtsad on Sinu jaoks töö valikul järgmised nõuded? Palun vasta igas reas kas esitatud nõue on väga tähtis, üsna tähtis, mitte eriti tähtis või tähtsusetu.

TÖÖ PEAKS ...	Väga tähtis nõue	Üsna tähtis nõue	Mitte eriti tähtis nõue	Tähtsusetu nõue
... võimaldama pidevat enesetäiendamist	4	3	2	1
... tagama hea teenistuse	4	3	2	1
... aitama võita sõprade ja tuttavate tunnustust	4	3	2	1
... andma kindlustunnet töötuse vastu	4	3	2	1
... võimaldama saavutada kõrget positsiooni ühiskonnas	4	3	2	1
... võimaldama suhelda inimestega	4	3	2	1
... olema kasulik ühiskonna arengule	4	3	2	1
... võimaldama ametialast tõusu	4	3	2	1
... olema puhas ja füüsiliselt kerge	4	3	2	1
... võimaldama erialaste teadmiste ja oskuste pidevat täiendamist	4	3	2	1
... andma võimaluse tegelda meeldiva alaga	4	3	2	1
... võimaldama näha oma töö resultate	4	3	2	1
... võimaldama mõningat vabadust tööaja kasutamisel	4	3	2	1
... olema kasulik inimestele	4	3	2	1
... andma võimaluse töötada loominguliselt	4	3	2	1
... võimaldama kasutada oma võimeid	4	3	2	1
... olema vastutusrikas	4	3	2	1
... võimaldama kombineerida tööalaseid ja perekondlikke kohustusi	4	3	2	1

Kes kuuluvad Sinu lähemasse tutvusringkonda? Kas sinna kuuluvad...

	Suurel määral	Ka nemad	Nemad mitte
Lapsepõlve mängukaaslased	3	2	1
Koolikaaslased	3	2	1
Klassikaaslased	3	2	1
Huvialakaaslased	3	2	1
.....	3	2	1

Palun ütle iga järgneva olukorra kohta, kuidas Sa ennast isiklikult tunneksid. Tunneksin ennast, kui Sinu naabriks oleks ...

	Väga ebamugavalt	Üsna ebamugavalt	Üsna mugavalt	Täiesti mugavalt	Ükskõiksest	Ei oska öelda
alkohoolik	1	2	3	4	11	12
puudega inimene	1	2	3	4	11	12
homoseksuaal	1	2	3	4	11	12
teisest rahvusest inimene	1	2	3	4	11	12
teise nahavärviga inimene	1	2	3	4	11	12
inimene, kelle tõekspidamised või usk erineks Sinu omadest	1	2	3	4	11	12
immigrant	1	2	3	4	11	12

Palun ütle iga järgneva väite kohta, kui tõsiselt Sind taoline tegevus häirib.

Kasuta skaalat, kus „10“ tähendab, et see ei häiri üldse ja „1“ tähendab, et see häirib väga.

Mõned inimesed sõidavad ühiskondlikus transpordis piletita

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Ettevõttes makstakse nn ümbrikupalka (töötasult ei tasuta makse, riigil jääb raha saamata)

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Eraisiku poolt osutatud teenuse eest makstakse ümbrikupalka (nt. kodus teleri parandajale ilma vastava dokumendita)

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Arvutites kasutatakse illegaalset tarkvara (programme või mängu mille eest ei ole tasutud)

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Failivahetusprogrammide abil laetakse internetist alla muusikat ja filme ilma nende eest tasumata

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Soetatakse odavalt varastamise kahtlusega esemeid

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Keegi võtab vastu kingitusi oma tööülesannete täitmise eest (näiteks arst, linnaametnik, ...)

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Kellegi teise töö, lause, mõte, idee esitatakse oma koolitöös enda nime all

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Kelleltki teiselt ostetud koolitöö (uurimistöö, referaadi või kirjandi) esitamine oma nime all

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Keegi laseb koolitöö (uurimistöö, referaadi või kirjandi) valmis teha sõbral, sugulasel

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Koolis spikerdatakse

Häirib väga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ei häiri üldse
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----------------

Kus oled tutvunud oma sõpradega, inimestega, kellega veedad aega väljaspool kooliõpinguid? Palun märgi kõik olulised

Koolis	1
Huvitegevuse ringides, üritustel	1
Sõprade kaudu	1
Seltskondlikel koosviibimistel	1
Nõo RG ühiselamus	1
Vanemate kaudu	1
Massiüritustel (näiteks kontserdid, festivalid)	1
Osalemisel mingi organisatsiooni tegevuses	1
Juhuslikult	1
Midagi muud	1

Mis ühendab teie sõpruskonda? Palun märgi kuni kolm olulisemat teid siduvat omadust

Tegelemine spordiga	1
Tegelemine ühise hobiga	1
Elamine Nõo RG ühiselamus	1
Sarnased vaated elule	1
Vastastikune usaldus	1
Vastastikune abistamine	1
Sarnased huvid	1
Võimalus ja tava ühiselt aega veeta	1
Varasemad, kaua kestnud sõprussuhted	1
Midagi muud	1

Igapäevase suhtlemise käigus puutume kokku erinevate inimestega. Need suhted võivad olla erineva tähtsuse ja iseloomuga. Kellelt oled viimase 12 kuu jooksul saanud abi oma murede lahendamisel?

	Jah	Ei
Vanematelt	2	1
Teistelt sugulastelt	2	1
Klassikaaslastelt	2	1
Koolikaaslastelt	2	1
Klassijuhataja	2	1
Kooli töötaja	2	1
Huvialaringikaaslastelt	2	1
Muudelt tuttavatelt, kes ei õpi Nõos	2	1

Keda oled viimase aasta jooksul ise aidanud

	Jah	Ei
Vanemaid või teisi sugulasi	2	1
Klassikaaslasi	2	1
Koolikaaslasi (v.a. klassikaaslasi)	2	1
Huvialaringikaaslasi	2	1
Teisi tuttavaid, kes ei õpi Nõos	2	1

Kui oluliseks eeskujuks on Sulle järgmised inimesed igapäevases elu-olus (riietumine, käitumine, kõnepruuk, söömine-joomine, vaba aja veetmine, töötamine, sõpradega suhtlemine)?

	On eeskujuks paljudes asjades	On eeskujuks mõnes mõttes	Üldiselt ei ole eeskujuks	Üldse ei ole eeskujuks
Edukas sportlane	4	3	2	1
Saatejuht televisioonis	4	3	2	1
Suuretevõtte juht	4	3	2	1
Tuntud kunstnik	4	3	2	1
Filminäitleja	4	3	2	1
Poliitik	4	3	2	1
Poplaulja	4	3	2	1
Isa	4	3	2	1
Ema	4	3	2	1
Parim sõber	4	3	2	1
Tark ja mitmekülgne inimene	4	3	2	1
Trenni-, harrastuskaaslane	4	3	2	1
Klassikaaslane	4	3	2	1
Õpetaja	4	3	2	1
Rikas, jõukas inimene	4	3	2	1
Hobi-, harrastusringi juhendaja	4	3	2	1
Edukas ettevõtja	4	3	2	1
.....	4	3	2	1

Kuivõrd rahul oled Sa oma praegu omandatava haridusega?

Täiesti rahul.....	4
Üsna rahul	3
Mitte eriti rahul.....	2
Pole üldse rahul	1

Kui sageli Sa kasutad arvutit ja Internetti järgmisteks tegevusteks?

	Praktiliselt iga päev	Paar korda nädalas	Mõni kord kuus	Mõni kord aastas	Üldse mitte
Programtide kirjutamiseks, vastava info otsimiseks	4	3	2	1	0
Õppimiseks, info otsimiseks (õppeülesannete jaoks)	4	3	2	1	0
Mängude mängimiseks	4	3	2	1	0
Muusika kuulamiseks	4	3	2	1	0
Filmide vaatamiseks	4	3	2	1	0
Info otsimiseks mõne huvipakkuva teema kohta	4	3	2	1	0
E-kirjade kirjutamiseks ja neile vastamiseks	4	3	2	1	0
Suhtlemisportaalidele (Rate, Orkut, Facebook jms)	4	3	2	1	0
Tehingute tegemiseks (internetipank, ...)	4	3	2	1	0
Pildi-/fototöötluseks	4	3	2	1	0
Hasartmängude mängimiseks	4	3	2	1	0
Internetist muusika, filmide ja failide allalaadimiseks	4	3	2	1	0

Hinda palun oma koolis valitsevat õhkkonda viimasel aastal

	Läheb paremaks	On jäänud samaks	Läheb halvemaks
Õpetamise tase	3	2	1
Õpilase huvi õppimise vastu	3	2	1
Õpetajate suhtumine õpilastesse	3	2	1
Õpilastevahelised suhted	3	2	1
Õppeväline tegevus	3	2	1

Lõpetuseks mõned küsimused Sinu kodu kohta

Kuidas Sulle meeldib olla kodus?

Alati meeldib	1
Enamasti meeldib	2
Enamasti ei meeldi	3
Ei tahaks üldse olla	4

Millised on Sinu suhted...

	isaga	emaga
Väga head, mõistvad	4	4
Üsna head	3	3
Mitte eriti head	2	2
Halvad, konfliktid	1	1

Milline on Sinu vanemate kodu ainealine olukord?

Kõike on külluses	6
Kodu on küllalt jõukas	5
Pigem jõukas	4
Pigem tagasihoidlik	3
Olemas on vaid eluks esmavajalik	2
Pole ka kõiki hädavajalikke asju	1

Kas Sul on oma sülearvuti?

Jah	2
Ei	1

Kas oled reisinud välismaal koos oma praeguse klassiga?

Mu klass ei ole veel välismaal reisinud	1
Ei, ma ei osalenud oma klassi välismaa reisirühmas	2
Jah, ma osalesin oma klassi välismaa reisirühmas	3

Püüa määrata summa, mille Sa kulutad nädala jooksul oma isiklike vajaduste rahuldamiseks (ilma kulutusteta riidele, toidule ja muule hädavajalikule).

..... eurot nädalas

Milline on Sinu ema (või kasuema) kõrgeim lõpetatud haridustase?

Vähem kui põhiharidus.....	1
Põhiharidus.....	2
Kutseharidus.....	3
Üldkeskharidus.....	4
Keskeriharidus.....	5
Kõrgharidus.....	6
Ei tea.....	7

Milline on Sinu isa (või kasuisa) kõrgeim lõpetatud haridustase?

Vähem kui põhiharidus.....	1
Põhiharidus.....	2
Kutseharidus.....	3
Üldkeskharidus.....	4
Keskeriharidus.....	5
Kõrgharidus.....	6
Ei tea.....	7

Sinu vanus on ... aastat

Millises maakonnas on Su vanematekodu?

Harju maakond (sh Tallinn).....	1
Hiiu maakond	2
Ida-Viru maakond.....	3
Jõgeva maakond	4
Järva maakond.....	5
Lääne maakond.....	6
Lääne-Viru maakond	7
Põlva maakond	8
Pärnu maakond	9
Rapla maakond	10
Saare maakond	11
Tartu maakond.....	12
Valga maakond.....	13
Viljandi maakond	14
Võru maakond	15

Kui tihti külastad Sa vanematekodu?

Võimaluse korral igal nädalavahetusel.....	1
Paar-kolm korda kuus.....	2
Ühe korra kuus	3
Umbes korra veerandis	4
Ainult koolivaheaegadel	5
Elan kodus	6

Täname Sind abi eest küsitluse läbiviimisel!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Hannes Rõõs (27.11.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste väärtused 2011. aasta kevadel

mille juhendaja on MSc Andu Rämmer

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 03.06.2013